

**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat d'Educació

Memòria del Treball de Fi de Grau

Programa emocional a Educació Infantil

Alexandra Morey Lladó

Grau de Magisteri d'Educació Infantil

Any acadèmic 2015-16

DNI de l'alumne: 43218985F

Treball tutelat per Inmaculada Sureda García
Departament de Pedagogia aplicada i Psicologia de l'Educació.

S'autoritza la Universitat a incloure aquest treball en el Repositori Institucional per a la seva consulta en accés obert i difusió en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació	Autor		Tutor	
	Sí	No	Sí	No
	☒	☐	☒	☐

Paraules clau del treball:

Educació infantil; educació emocional; competències emocionals; programa emocional; aprenentatge.

RESUM

Dins les aules d'educació infantil s'ha de destacar la pràctica de l'educació emocional pel que fa a l'establiment de bons vincles dels infants amb els altres, com també, els efectes de les emocions en els infants com, és la motivació per aprendre. Per tant, en aquest treball es podrà veure com es desenvolupen les emocions en els infants, les diferents teories i emocions que existeixen, a més de la rellevància que tenen les emocions dins les aules.

Per l'altra banda, es posarà en pràctica un programa emocional on s'expliquen les activitats dutes a terme dins dues aules de quatre anys a una escola de Palma i posteriorment, s'analitzaran els resultats obtinguts i les conclusions que s'han pogut extreure.

PARAULES CLAU

Educació infantil; educació emocional; competències emocionals; programa emocional; aprenentatge.

ABSTRACT

In the classrooms of Nursery's school must emphasize the emotional education practices in establishing good ties, as also the effects of emotions in children and it is the motivation to learn. So, in this project could see this emotional development in children, the different theories and emotions that exist nowadays, furthermore the relevance of emotions in the classroom.

On the other hand, this project will put in practice a emotional program which there are activities developed in two classrooms of four years old children in a Palma's school and later, it will be analyze the results and the conclusions that it has been extracted.

KEY WORDS

Nursery's school, emotional education, emotional skills, emotional program, learning.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	5
2. JUSTIFICACIÓ	6
3. OBJECTIUS.....	8
4. MARC TEÒRIC	8
4.1 QUÈ ÉS UNA EMOCIÓ?	8
4.2 DESENVOLUPAMENT EMOCIONAL.....	10
4.3 TEORIES PEL DESENVOLUPAMENT DE L'EDUCACIÓ EMOCIONAL.....	11
4.3.1 Teoria conductista:	12
4.3.2 Teoria de la discrepància cognitiva-evolutiva.....	13
4.3.3 Teories de l'enfocament funcionalista	14
4.3.4 Teoria de les intel·ligències múltiples.....	14
4.4 TIPUS D'EMOCIONS.....	15
4.5 LES EMOCIONS A L'AULA.....	17
5. PROPOSTA D'INTERVENCIÓ.....	22
5.1 CONTEXTUALITZACIÓ.....	22
5.2 DESTINATARIS.....	23
5.3 CONTINGUTS.....	26
5.4 METODOLOGIA.....	27
5.5 ACTIVITATS.....	28
5.5.1 Com me sent avui?.....	29
5.5.2 Què expressen?.....	30
5.5.3 Aquest cap de setmana he sentit.....	31
5.5.4 Ens relaxem!	32
5.5.5 Conte: paraules dolces	33
5.5.6 Conte: "El Oso gruñon".....	34
5.5.7 Conte: Peix Irisat.....	34
5.5.8 Juntant emocions (joc).....	35
5.5.9 Contes del dia a dia	36
6. RESULTATS	38
7. CONCLUSIONS	47
8. REFERÈNCIES	49
9. ANNEXOS	53
9.1 ANNEX 1.....	53
9.2 ANNEX 2.....	57
9.3 ANNEX 3.....	64
9.4 ANNEX 4.....	69
9.5 ANNEX 5.....	71
9.6 ANNEX 6.....	73
9.7 ANNEX 7	74

1. INTRODUCCIÓ

Aquest treball de fi de grau es desenvoluparà en l'àmbit de l'educació emocional. La qual segons Bisquerra (2000) la podem definir com:

“Un proceso educativo, continuo y permanente, que pretende potenciar el desarrollo de las competencias emocionales como elemento esencial del desarrollo humano, con objeto de capacitarle para la vida y con la finalidad de aumentar el bienestar personal y social”.

Aquestes competències que explica Bisquerra tenen a veure amb la intel·ligència emocional, el qual serà el tema a treballar. Però, la intel·ligència emocional és un tema molt ampli, ja que són diverses les competències que existeixen, com són: la consciència emocional que consisteix a reconèixer les pròpies emocions i les dels altres; la regulació emocional on es dóna resposta al que se sent, controlar la ira, la frustració, desenvolupar l'empatia, entre altres components importants en la autoregulació; la importància de la motivació d'un mateix (l'autoestima), és a dir, ser autònom emocionalment parlant i, l'establiment de les relacions amb els altres mitjançant habilitats emocionals (Álvarez, 2001).

La finalitat d'aquest treball és aplicar un programa emocional en dues aules de 4 anys de l'escola “Miquel Costa i Llobera” de Palma. Per tant, el treball que es desenvoluparà serà de caire empíric, degut a que es posarà en pràctica en una escola.

L'educació emocional és un tema molt ampli que tal com s'ha explicat en les línies anteriors hi ha moltes competències a treballar. Durant l'observació de les aules s'ha trobat oportú programar una sèrie d'activitats destinades a desenvolupar les emocions en aquestes aules, ja que no es treballen lo suficient. I per tal de treballar-les de manera qualitativa s'ha decidit treballar la consciència, la regulació i les habilitats socioemocionals.

2. JUSTIFICACIÓ

En el segle XX es va començar a parlar de l'educació emocional. Aquest tema ha anat avançant amb els anys i s'ha anat desenvolupant.

Les emocions són una part molt important de la nostra vida, formen part de nosaltres i per tal hem de saber quan i quina emoció s'ha d'emprar en cada moment. Una emoció és “un estado complejo del organismo caracterizado por una excitación o perturbación que predispone a una respuesta organizada. Las emociones se generan habitualmente como respuesta a un acontecimiento externo o interno” (Bisquerra, 2000). En l'escola, aquests esdeveniments són de tota classe. Com és que un nin pegui a un altre per una jugueta o un nin no li surti una activitat i es frustri.

En l'educació emocional, es parla de la intel·ligència emocional que és la que determina l'èxit en les relacions socials, a més dels actes i les decisions importants en la vida. Aquesta absència d'educació emocional pot provocar temors, frustracions, entre altres sentiments negatius i també, desajustos socials i falta de control en els nostres desitjos (De la Torre, 2000). És per això, que és tant important treballar les emocions i encara més rellevant treballar-la en l'educació infantil perquè en aquestes edats sorgeixen sentiments com ansietat, enuig, enveja, inseguretat, entre d'altres. A més, les emocions tenen molta influència en la motivació dels infants i ajuden a crear un bon clima per l'aprenentatge en l'aula (Bisquerra, 2008).

Cal comentar que els infants amb edats compreses entre els tres i set anys estan en l'inici d'una nova etapa emocionalment parlant, ja que construeixen nous interessos i necessitats, reptes, noves formes d'expressió, a més de noves relacions. Per tant, hem de cercar la manera que els infants puguin desenvolupar aquesta nova etapa i, mitjançant el llenguatge es podrà aconseguir, ja que és l'instrument que ajuda a comunicar el que se sent i solucionar els conflictes (López, 2010)

En referència a les competències emocionals que es parlaran en aquest treball, s'ha trobat oportú triar algunes, ja que com s'ha dit anteriorment ha de ser un programa de qualitat i si incloem totes les competències, tal vegada no s'aconsegueixi. Les competències triades són la consciència emocional, la regulació emocional i les habilitats socioemocionals. La consciència emocional és aquella que ens ajuda a

conèixer les pròpies emocions i les dels altres. Per això, en educació infantil és adequat treballar-la, ja que hem de desenvolupar nou vocabulari perquè es puguin expressar, relacionin emocions amb situacions concretes i a més, els infants que reconeixen els sentiments dels altres poden desenvolupar el sentiment d'empatia, afavorint les relacions i la convivència a l'aula.

Per l'altra banda, la regulació emocional ajudarà als infants a controlar el seu cos i aprendran a gestionar les seves emocions per tal d'afavorir la interacció social amb els altres, entre altres aspectes. Fent així que els infants aprenguin a comunicar els seus sentiments mitjançant el llenguatge i no amb els punys.

I per últim, les habilitats socioemocionals. A l'edat de quatre anys, els infants ja comencen a jugar en grup i és per això que cal desenvolupar aquesta competència que inclou: la comunicació, el diàleg, el respecte, la cooperació, la coordinació, l'empatia, l'assertivitat, la resolució de conflictes i el benestar social. Mitjançant activitats com compartir juguetes, complir les normes, entre d'altres, podrem treballar aquesta competència (López, 2010).

Aquestes competències seran treballades mitjançant una programació d'educació emocional adequat a l'edat de 4 anys. La realització d'aquesta programació és degut a que seguint el llibre *Diseño y evaluación de programas de educación emocional* es podran concretar els següents aspectes: centrar-se en les necessitats d'un col·lectiu, estructurar per objectius segons una temporització permetent un seguiment i una avaluació, promoure la participació activa dels subjectes, permet un major desenvolupament del currículum, optimització dels recursos i implicació de diferents agents.

Per tant, aquesta programació permetrà desenvolupar l'educació emocional en les aules on es posi en pràctica, fent així unes aules més actives emocionalment parlant.

3. OBJECTIUS

- Dissenyar i planificar un programa d'educació emocional.
- Posar en pràctica el programa dissenyat.
- Investigar sobre els continguts que formen l'educació emocional, especialment en educació infantil.
- Fer valorar la importància de treballar les emocions a les aules i aplicar el programa en els anys següents.

4. MARC TEÒRIC

4.1 QUÈ ÉS UNA EMOCIÓ?

Una emoció és aquell “estat complex de l'organisme caracteritzat per una excitació o pertorbació que predisposa a una resposta organitzada. Les emocions es generen habitualment com resposta a un esdeveniment extern o intern” (Bisquerra; 2000).

Els elements que constitueixen les emocions són (Vivas, Gallego i González, 2007):

- Una situació o estímul que serveix per generar l'emoció.
- Un subjecte que percep la situació, la processa i reacciona.
- El significat que li dóna el subjecte a l'emoció, és a dir, el nom de l'emoció com són l'alegria, tristesa, enfado, por, entre d'altres.
- L'experiència emocional que el subjecte sent davant aquella situació.
- La reacció corporal o fisiològica.
- L'expressió motora-observable.

A més, Mora (2008) afegeix que hi ha set pilars bàsics de les emocions:

- *Primer:* Les emocions serveixen per defensar-se dels estímuls nocius i per apropar-se als que fan un bé per l'individu per mantenir la supervivència. A més, són motivadores, ja que incideixen a cercar el correcte i a fugir del dolent.
- *Segon:* Les emocions fan que les respostes de l'organisme davant els esdeveniments siguin flexibles i polivalents, és a dir, són reaccions que l'individu elegeix davant una situació d'alerta.

- *Tercer:* En estar en una situació d'alerta, les emocions fan que s'activin els diversos sistemes cerebrals com són: el sistema reticular, atencional, mecanismes sensorials, motors, processos mentals; a més del sistema endocrí: activació suprarenal medul·lar i cortical i altres hormones; també els metabòlics: glucosa i àcids grassos; i més sistemes del cos.
- *Quart:* Les emocions estimulen la curiositat i l'interès per la descoberta de la novetat. Fent així que el marc de seguretat per a la supervivència sigui més amplia.
- *Quint:* Les emocions s'utilitzen com a llenguatge per comunicar-se amb els altres. En els humans, el llenguatge emocional és el llenguatge bàsic.
- *Sisè:* Les emocions s'utilitzen per recordar esdeveniments importants, encara que siguin negatius per l'individu.
- *Sèptim:* Les emocions juguen un paper important en la presa de decisions, ja que els processos cognitius es creen en les àrees d'associació de l'escorça cerebral amb informació plena d'emocions.

Si s'analitzen aquests pilars bàsics més atentament, es pot extreure les **funcions bàsiques** de l'emoció: motivadora, adaptativa, informativa i social (Bisquerra; 2000). Explicant així que les emocions fan que els individus es moguin davant de certs objectes o esdeveniments ajudant a decidir el més convenient. També intervenen en els moments d'alerta, transmetent informació al propi individu i als altres, a més de fer que es pugui comunicar amb altres individus i poder transmetre els sentiments. Sense oblidar que amb ajuda de les emocions, l'home es pot adaptar a situacions o altres persones per poder sobreviure o simplement per aconseguir el benestar. I, finalment, “influyen en la percepción, atención, memoria, razonamiento, creatividad y otras facultades” (Bisquerra; 2000).

4.2 DESENVOLUPAMENT EMOCIONAL

El desenvolupament de les emocions en els éssers humans comença en els primers mesos amb l'aparició de l'angoixa i la tristesa per una cosa desitjada. Els infants des de que són petits, són capaços d'executar tots els moviments dels músculs facials necessaris per poder produir una expressió emocional. Aquest desenvolupament és innat, per tant es podrà observar en totes les cultures (sense tenir en compte el context i la causa que les faci sorgir).

Aquest procés es pot organitzar de la següent manera (Quiroga; 2009):

ETAPA	SORGEIX
0-3 setmanes	Somriure fisiològic, la qual no és una resposta a l'entorn.
3-4 setmanes	Somriure com a resposta a la veu humana o a una cara en moviment.
Voltant a les 4 setmanes	Es produeix una relació entre el somriure i el món exterior.
Primers dos mesos	Sorgeixen expressions de què alguna cosa agrada o desagrada. També sorgeix la ira.
A partir dels dos mesos i mig	Els nadons són capaços de reaccionar diferent a les expressions que realitza la mare. ¹
A partir dels 3 o 4 mesos	Apareix la tristesa, l'enfado, sorpresa, plaer i la ràbia. A més, en aquesta edat els infants ja discriminen les emocions en els altres i prefereixen mirar cares alegres que tristes.
En els 5 mesos	Els nadons són capaços d'observar una cara trista però no la d'una cara enfadada.
Entorn als 7 mesos	Sorgeix la por. ²

¹ Haviland i Lelwica (1987) varen realitzar un estudi amb deu infants on les mares feien diferents expressions: ira, tristesa, enfado i alegria. Amb els resultats varen poder concloure que els infants responien a les expressions de la mare i es posaven d'igual manera que la mare.

² En els 7 mesos, l'infant comença a tenir por als desconeguts. Davant un estrany, l'infant cercarà la protecció de la figura vinculant, normalment la mare o el pare, provocant plors i angoixa. Aquest comportament és l'evidència que de l'existència d'un vincle consolidat amb el cuidador (Sadurn i altres; 2003).

	A més, els nadons són capaços de distingir la tristesa de la ira i no els agraden ses cares enfadades.
A finals del primer any	Els infants ja comencen a utilitzar les referències emocionals per regular el seu propi comportament.
Entre el primer i segon any	Apareix la timidesa, la vergonya, l'orgull, els cels i la culpa.

És a partir d'aquest moment que els infants comencen a establir el procés cap al domini i el coneixement de les emocions fins arribar a l'edat adulta. Durant aquest procés, es podrà diferenciar una sèrie de característiques en les emocions dels infants que no es poden contemplar en els adults. Aquestes característiques comentades per Hurlock (1978) són:

- la seva intensitat³ sense tenir en compte la importància.
- la freqüència: va creixent depenent de les persones que envolten a l'infant, ell s'adapta a les circumstàncies.
- la transitorietat: passen d'un sentiment a l'altra molt aviat.
- la seva progressiva individualització: cada infant a mesura que passa el temps, individualitza el seu comportament davant les diferents emocions.
- canvis d'intensitat de les emocions: creixen i altres disminueixen, tot depenent del desenvolupament intel·lectual i dels seus interessos.
- les emocions es poden detectar mitjançant sistemes de conducta com fantasies, moviments nerviosos, etc.

4.3 TEORIES PEL DESENVOLUPAMENT DE L'EDUCACIÓ EMOCIONAL

En l'educació emocional es pot trobar autors que parlen de teories pel desenvolupament de les emocions. Com són la teoria conductista que incideix en el comportament i la conducta; la teoria de la discrepància cognitiva-evolutiva, la qual parla que les emocions deriven de la cognició; teories de l'enfocament funcionalista relaciona les emocions amb l'adaptació en els diferents aspectes de la vida i també

³ La intensitat és la que marca la força com s'assoleix l'emoció, l'especificitat és la que li posa nom a la emoció i la temporalitat és el temps que dura cada emoció. (Bisquerra; 2000).

trobam la teoria de les intel·ligències múltiples on parla que hi ha més d'una intel·ligència i les que formen la intel·ligència emocional són la interpersonal i la intrapersonal.

A continuació es passarà a explicar de manera més extensa cada una d'elles.

4.3.1 Teoria conductista:

Aquesta teoria estudia el procés d'aprenentatge de les emocions, el comportament que permet inferir en els estats emocionals i els condicionaments que provoquen emocions (Bisquerra, 2000).

Un dels majors defensors d'aquesta teoria va ser John B. Watson. Aquest psicòleg considerava que el model de condicionament clàssic de Pavlov⁴ podria estendre's a diverses formes d'aprenentatge i desenvolupament de la personalitat (Schunk; 1997). A partir de l'observació d'infants va poder identificar tres emocions bàsiques que apareixien al néixer: por, ira i amor/afecte. La por sorgeix per sons alts o pèrdues de suport, la ira era produïda pel fet que l'infant no es pugui moure i l'amor/afecte sorgeix pel contacte físic i les carícies.

Una de les coses a destacar en la teoria de Watson era que les reaccions emocionals podien ser apreses mitjançant el condicionament clàssic fent així que totes les respostes afectives a objectes i a persones s'aprenen d'aquesta manera. Més tard amb el condicionament operant es va poder explicar que les emocions poden ser influïdes per un altre factor, com és el cas del somriure, la vocalització i el plor, les quals es poden canviar amb reforç i càstig (Trianes i Gallardo; 2004).

Per l'altra banda, hi ha altres autors conductistes que parlen de les emocions en les seves teories. O.H. Mowrer va postular dues classes d'aprenentatge en la seva teoria dels "dos factors" (Mowrer, 1947), aquestes eren: l'aprenentatge del signe i l'aprenentatge de la solució. L'aprenentatge del signe explica l'adquisició de les emocions, significats, actituds i cognicions en funció de la simple contigüitat i depèn del sistema nerviós

⁴ Es un proceso de varios pasos que consiste, primero, en la presentación de un estímulo incondicionado (EI) que induce una respuesta incondicionada (RI) (Shunk. 1997). Aquest fisiòleg rus utilitzava cans per experimentar on a un ca que no li havia donat menjar li mostrava una peça de carn (EI) i li provocava la salivació(RI). Consultado en Schunk, D (1997). Teorías del Aprendizaje. Méjico: Prentice-Hall, Inc. A. Simon & Schuster Company.

autònom. Mentre que l'aprenentatge de la solució intervé en l'adquisició dels hàbits instrumentals i és controlat per la llei d'efecte, a més depèn del sistema nerviós central (Gondra; 2007).

L'altre autor que es pot trobar que té en compte les emocions és B.F. Skinner, el qual parla de les emocions com una predisposició a actuar d'una manera determinada (Bisquerra; 2000). En el conductivisme es pot diferenciar els sentiments i l'informe del què se sent, el sentiment és respondre als estímuls que es reben, en canvi, l'informe és el producte de les contingències ambientals especials dispostes per la comunitat (Skinner, 1974).

4.3.2 Teoria de la discrepància cognitiva-evolutiva

En el llibre *Psicología de la educación y del desarrollo en contextos escolares* dels autors María Torres i José Antonio Gallardo ens expliquen aquesta teoria. La qual parla de que les emocions no es veuen com les forces centrals del desenvolupament, sinó que són derivades de la cognició. A més, aquesta teoria explica que els estímuls nous condueixen a reaccions de dolor emocional, és a dir, els infants quan reben un nou estímulo el comparen amb un objecte que ja és conegut per ells. La similitud que pot haver-hi entre el nou estímulo i l'objecte conegut és la que determina la resposta emocional.

En el moment que hi ha discrepància és quan la reacció de dolor augmenta. En el cas que la discrepància és molt alta, l'estímul no es pot assimilar i la reacció de dolor disminueix. Aquesta teoria explica molt bé el sentiment del nin alhora de tenir una joguina nova, la qual només juga amb ella o per exemple quan els nadons miren a un objecte nou i es queden mirant durant més temps del que estan amb un altre objecte.

Encara que, aquesta teoria només la podem afirmar en objectes, ja que si ens referim a persones la teoria de la discrepància cognitiva-evolutiva explica que en el moment que el nadó té l'esquema del seu cuidador familiar hauria de començar a tenir por, però això no ocorre fins als sis mesos. A més, una altra cosa que no pot explicar són les reaccions dels infants quan estan amb els seus familiars, és a dir, això passa quan l'infant vol

sentir el mateix conte moltes vegades, en el cas dels adults es cansen a la segona o tercera vegada però els infants no.

4.3.3 Teories de l'enfocament funcionalista

Aquesta teoria parla de la força central de les emocions, la qual serveix per a l'adaptació en tots els aspectes de l'activitat humana.

1. *Les emocions com determinants del procés cognitiu.* Les emocions tenen grans efectes sobre la memòria i l'aprenentatge per gaudir la supervivència, fent així que les emocions i la cognició tinguin una relació bidireccional.
2. *Les emocions com determinants de la conducta social.* Les reaccions emocionals dels altres regulen la conducta social del nin, com per exemple un nadó quan mira a la seva mare i li contagia el somriure. Un altra manera en què les emocions regulen la interacció social és l'empatia, ja que es té cura dels sentiments dels altres.
3. *L'emoció com determinant de la salut física.* Hi ha investigacions amb animals on separen les relacions dels fills amb les mares, aportant així que la relació de les emocions i la salut física està establerta.

4.3.4 Teoria de les intel·ligències múltiples

La teoria de les intel·ligències múltiples va sorgir en la segona meitat dels anys noranta pel psicòleg Howard Gardner. Aquesta teoria parla de diverses intel·ligències que s'han de considerar pel desenvolupament cognoscitiu de l'infant, ja que no només hi ha una sola intel·ligència i per tant un nombre determinat d'infants "intel·ligents" sinó que la intel·ligència està composta per diverses capacitats específiques, és a dir, un conjunt d'habilitats. Fent així que els infants puguin tenir més d'una intel·ligència i no només una.

Les intel·ligències múltiples que hi ha són: musical, cinètic-corporal, lògic-matemàtic, lingüística, espacial, interpersonal i intrapersonal. La intel·ligència interpersonal e intrapersonal formen la intel·ligència emocional, la qual s'entén com "l'habilitat de les persones per atendre i percebre els sentiments de manera apropiada i precisa, capacitat per assimilar i comprendre'ls de manera adequada i destresa per regular i modificar

l'estat d'ànim o el dels altres" (Fernández i Extremera; 2002). De manera que la intel·ligència interpersonal s'encarregaria de percebre i discriminar les emocions dels altres com són l'estat d'ànim, les intencions, les motivacions i els aspectes emocionals. I la funció de la intel·ligència intrapersonal seria el reconeixement i la discriminació dels propis sentiments fent així que la persona es pugui adaptar als altres (Quiroga; 2009).

A més, la intel·ligència emocional implicaria la percepció i expressió emocional que ajudaria a l'infant a reconèixer i identificar les emocions que senten; la facilitació emocional, la qual és la capacitat per generar sentiments que faciliten al pensament; la comprensió emocional ajuda a entendre els canvis emocionals i integrar el que se sent dins el pensament; i per últim la regulació emocional que ajuda a manejar les emocions de manera eficaç.

Aquestes habilitats estan entrelaçades de manera que per tenir una bona comprensió emocional, necessitem una adequada regulació emocional (Fernández i Extremera ;2002).

4.4 TIPUS D'EMOCIONS

Respecte a la tipologia de les emocions, a l'hora de classificar les emocions hi ha diversos enfocaments d'on es pot partir, ja que no hi ha cap classificació que es consideri la correcta a causa dels diversos usos del llenguatge (Bisquerra; 2000).

Aquest mateix autor classifica les emocions en negatives, positives i ambigües. Les emocions negatives les defineix com les emocions que s'experimenten quan l'infant no assoleix una meta o davant una amenaça; les emocions positives són les que sorgeixen quan es compleixen els objectius proposats i les emocions ambigües són les que depenen de les circumstàncies són positives i negatives.

Per altra banda, hi ha una altra classificació on es divideixen les emocions en bàsiques i complexes o secundàries (ansietat, culpabilitat, l'enyorança, la vergonya i la pietat). En aquest cas, se centrarà en explicar les emocions bàsiques que són l'alegria, la tristesa, la ira, la por i la sorpresa.

L'alegria és una de les emocions que els infants reconeixen més, aquesta es produeix quan les coses van bé. Es pot trobar una sèrie d'expressions que mostren que l'infant està alegre, com per exemple quan l'infant crida, la reia i a vegades el plor. L'alegria és l'estat de benestar, per tant l'adult ha d'ensenyar que s'han de prendre les coses amb humor i aprendre a riure's d'un mateix.

En el cas contrari es troba la tristesa, és l'emoció que provoca la pèrdua de sensació de plaer. Els exemples més comuns són la falta d'afecte, la pèrdua de qualque ser estimat i a l'igual que l'ansietat, es pot produir per la separació dels pares. És important que l'infant expressi la seva tristesa perquè pot crear tensions en el seu cos.

La ira (ràbia, frustració, indignació, ...) és l'emoció que els infants solen sentir quan tenen por, quan se senten amenaçats, quan els diuen que no a alguna cosa que volen fer o quan no són capaços de fer alguna cosa que se'ls demana. Pels infants aquesta emoció és difícil d'expressar-la i de controlar-la. Per tant, l'actitud dels adults serà bàsica per ajudar a superar a l'infant les rabietes que li puguin sorgir.

Una altra emoció bàsica és la por, els infants la senten com a senyal d'alarma i així poden veure els perills. Silvia Palou (2004) comenta que hi ha uns aspectes positius:

- És un agent protector, motivador i socialitzador.
- Promou la prudència i la cautela.
- Alerta l'individu d'un perill potencial.
- Mobilitza les capacitats de reacció.

A mesura que l'infant madura cognitivament sorgiran més pors com la por a persones desconegudes, renous forts, a la foscor, entre d'altres. Cal afegir que als vuit mesos és quan els infants comencen a tenir por als estranys, això fa que l'infant davant la situació del perill cerqui a la figura protectora (normalment és la mare o el pare) per cercar seguretat. Per tant, es pot dir que el vincle que té amb el seu progenitor està consolidat (Sadurni i altres; 2003). Amb la por pot sorgir l'ansietat, aquesta s'encarrega d'aportar solucions als perills de la vida (Palou, 2004). En els infants, l'ansietat normalment sorgeix de la separació dels pares i de vegades a l'aula quan han de fer nous amics o parlar en veu alta.

Per últim, la sorpresa és una reacció provocada per alguna cosa imprevista o estranya. Segons l'estímul que es dona podrà ser una sorpresa bona o dolenta. A més, la sorpresa és l'emoció més breu.

4.5 LES EMOCIONS A L'AULA

Després d'haver introduït la informació sobre el concepte d'emoció, el desenvolupament, les teories i quins tipus d'emocions es poden trobar, a continuació parlarem de la importància de l'educació emocional dins les aules.

“Educar tenint en compte les emocions significa impulsar el creixement emocional dels infants, és a dir, ajudar-les a avançar en el seu desenvolupament integral com a persones” (Palou; 2004). Si en les aules introduïm els recursos o simplement es tenen en compte les competències emocionals en el dia a dia dels alumnes, ajudarà a que l'infant tingui una major autoconsciència i comprensió d'un mateix, una major habilitat per relaxar el cos, més concentració, major capacitat per gestionar l'estrès i major control dels pensaments prioritant els positius (Bisquerra i altres; 2012).

Aquestes competències emocionals són: la consciència emocional, la regulació emocional, l'autonomia o autoestima emocional, habilitats socioemocionals i les habilitats per a la vida i el benestar.

En primer lloc, la consciència emocional consisteix en posar nom a les emocions. Mitjançant aquesta capacitat, l'infant podrà reconèixer tant les emocions dels altres com les pròpies, de manera que al tenir un coneixement sobre les seves emocions tindrà un major control sobre aquestes.

Aquest control emocional s'anomena regulació emocional i consisteix en donar una resposta apropiada al que se sent en una situació. En apartats anteriors, s'ha comentat que les emocions en els infants canvien d'intensitat en poc temps, fent així que els infants no gaudeixin de la capacitat de saber actuar, sinó que actuen segons com se senten. Per posar un exemple, un infant quan està enfadat amb un company, en lloc de pensar i tranquil·litzar-se, reacciona pegant a l'altre. Per això, la regulació emocional és tan important pels infants d'educació infantil, ja que si l'infant és capaç de controlar les seves pròpies emocions, ajudarà a l'establiment de les relacions amb els altres.

Una altra competència és l'autoestima, és la capacitat per avaluar-nos a nosaltres mateixos. L'infant ha d'aprendre a estimar-se i per això primer ha de conèixer-se interiorment i exteriorment. Si l'infant s'accepta com és, millorarà a l'hora de realitzar noves activitats i jocs, ja que en l'educació infantil el fet de no saber fer una cosa provoca que no les vulgui fer. Per tant, l'adult ha de motivar-lo i fer que l'infant se senti bé amb ell mateix.

Aleshores, l'infant amb aquestes competències pot reconèixer, controlar i estimar-se a un mateix. Tots aquests factors ajudaran a l'establiment de bones relacions en els altres, és a dir, l'habilitat socioemocional. Aquesta competència consisteix en reconèixer les emocions dels altres, ajudar-los, posar-se en la seva pell. De manera que serà important que l'infant desenvolupi la seva capacitat d'escolta, de respectar als altres, saludar, demanar perdó o donar les gràcies, ja que ajudarà a l'establiment d'un bon clima en l'aula fent que els infants puguin aprendre col·laborant, dialogant i a més, beneficiarà a la resolució de conflictes de manera autònoma. Cal no oblidar les habilitats per a la vida i el benestar que són les que aporten benestar a l'infant en les coses que realitza en el dia a dia.

Per tant, aquestes competències formen un procés, el qual s'anomena educació emocional:

Es un proceso educativo, continuo y permanente, que pretende potenciar el desarrollo emocional como complemento indispensable del desarrollo cognitivo, constituyendo ambos los elementos esenciales del desarrollo de la personalidad integral. Para ello se propone el desarrollo de conocimientos y habilidades sobre las emociones con el objetivo de capacitar al individuo para afrontar mejor los retos que se le plantean en su vida cotidiana. Todo ello tiene como finalidad aumentar el bienestar personal y social (Bisquerra; 2000).

Per tal que funcioni aquesta educació basada en emocions, no hem de deixar de banda els diferents contextos afectius que hi ha al voltant dels infants. El primer i més important per l'infant és la família. La família és el punt de partida de les relacions socials que tindrà l'infant al llarg de la seva vida. L'afectivitat que li aportarà la família al infant ajudarà al rendiment escolar i al seu aprenentatge. Per tant, un infant que a casa seva no gaudeixi d'aquest afecte, tindrà conseqüències a l'hora de desenvolupar les

competències emocionals, ja que se veuran afectades de manera que l'infant no sàpiga com s'ha d'estimar a una altra persona.

El segon context que es troba és l'escola. El mestre també ha d'aportar afecte a l'infant per tal de beneficiar al seu aprenentatge. A més, el mestre és la figura a imitar pels infants, per això ha de saber controlar el seu estat d'ànim i també ha d'estar format en educació emocional per poder donar una bona educació basada en les emocions.

Per tant, no sols s'ha de donar una bona educació emocional dins les escoles, sinó que els pares i els mestres hi han de col·laborar per tal de formar persones emocionalment intel·ligents dins la societat.

Dins aquest àmbit educatiu on s'ha parlat de les competències i els contextos afectius, cal afegir que hi ha tres perspectives que es poden dur a terme. Aquestes són (Gallego;2004):

- *L'autoreflexió respecte a la pràctica educativa en qüestió de les emocions.* El mestre ha de considerar com està actuant a l'aula, què està fent i si funciona. Aquesta reflexió ajudarà a desenvolupar la intel·ligència emocional en els alumnes.
- *Integrar pràctiques educatives adequades per desenvolupar les capacitats d'harmonia cognitives-emocionals.* Aquestes han de ser clares per tal que funcioni la pràctica a l'aula.
- *Desenvolupar un programa emocional integrat en el currículum,* per tal de destinar unes hores a la setmana a l'educació emocional.

Aquests tipus de programes no consisteixen només en desenvolupar activitats, sinó desenvolupar actituds i formes d'expressió on l'educador tingui en compte el model. És important revisar el que s'ofereix als infants per tal d'aconseguir una educació emocionalment de qualitat.

La necessitat d'un programa d'educació emocional té a veure (Élia, 2003):

- Les competències socioemocionals són un aspecte bàsic del desenvolupament humà i de la preparació per a la vida.

- Hi ha un interès creixent per part dels educadors sobre temes d'educació emocional.
- Els mitjans de comunicació transmeten continguts amb una càrrega elevada emocional on el receptor ha d'aprendre a processar.
- La necessitat d'aprendre a regular les emocions negatives per prevenir comportaments de risc.
- La necessitat de preparar als nins en estratègies d'afrontament en diverses situacions.

Per tant, s'hauria de tenir aquests tipus de programes des de les primeres etapes de vida, però també a mesura que els infants van creixent.

Es pot trobar tres tipus de programes (Álvarez González i Bisquerra, 2002):

1. Programes preventius: tasques cognitives i afectives de 0-5 anys.
2. Programes de desenvolupament personal o educació psicològica: habilitats socials, habilitats per a la vida, comunicació interpersonal, entre altres.
3. Programes d'educació emocional: intervenció psicopedagògica en emocions, des dels primers anys de vida i durant l'escolaritat. Aquest tipus de programa serà el que es treballi en aquest treball a les aules proposades.

Per tal de realitzar un bon programa d'educació emocional, aquest ha de compondre's d'uns objectius, continguts, metodologia, activitats i avaluació. Alguns dels objectius generals del que es compona són: adquirir un millor coneixement de les pròpies emocions, identificar les emocions dels altres, desenvolupar l'habilitat de controlar les pròpies emocions, prevenir els efectes perjudicials de les emocions negatives, desenvolupar l'habilitat d'automotivar-se, desenvolupar l'habilitat per generar emocions positives, adoptar una actitud positiva davant la vida, aprendre a fluir, entre d'altres (Álvarez (Coord.); 2001)

Els continguts a treballar són les competències emocionals abans comentades, encara que en aquest treball només es desenvoluparà la consciència emocional, la regulació emocional i les habilitats socioemocionals, perquè la intenció d'aquest programa és que sigui de qualitat i per tant, no es vol treballar moltes competències de manera ràpida i sense valor pels infants. Respecte a la metodologia i les activitats hi ha un repertori

ampli de diversos autors, com per exemple el llibre *Educación emocional. Programa para 3-6 años* d' Èlia López (coord.).

L'avaluació ha d'estar integrada plenament en el procés del disseny del programa, degut a que proporciona informació sobre el compliment dels objectius i el nivell d'adequació de la pràctica docent quant a les característiques i necessitats dels alumnes. A més, els instruments a utilitzar han de ser els més adequats, entre els que estan l'observació directa i sistemàtica, les escales d'observació, registres anecdòtics i diari de classe (Caruana i Tercero, s.d).

A l'hora de dissenyar, posar en pràctica i avaluar el programa, Pérez-González i Pena (2011) proposen deu recomanacions que poden servir d'utilitat:

1. S'ha de basar el programa amb una investigació prèvia i indicar quines competències o model d'intel·ligència emocional s'utilitzaran.
2. Els objectius del programa han de ser adequats a les necessitats dels infants, no poden ser objectius que no es puguin aconseguir.
3. Tenir a tots els agents educatius, famílies, mestres, alumnes, implicats en el programa per aconseguir el desenvolupament de la comunitat d'aprenentatge.
4. Abans de començar el programa s'ha de demanar al centre i assegurar el seu suport.
5. Fer que la implantació del programa sigui sistemàtica al llarg dels anys, gràcies a la programació coordinada, integrada i unificada amb les activitats i programes del centre.
6. Emprar tècniques d'ensenyança-aprenentatge actives i participatives on es promogui l'aprenentatge cooperatiu.
7. Oferir oportunitats per poder practicar tots els aspectes de la intel·ligència emocional i afavorir el seu ús en els problemes, situacions i contextos quotidians.
8. Incloure plans de formació pel professorat de programes emocionals.
9. Incloure un pla d'avaluació del programa abans, durant i després de la seva aplicació.
10. Emprar dissenys experimentals o quasi que tinguin una avaluació solida per tal d'avaluar la eficàcia del programa.

5.PROPOSTA D'INTERVENCIÓ

5.1 CONTEXTUALITZACIÓ

El centre Miquel Costa i Llobera està situada al barri de Son Rodó a Palma. En aquest centre es pot destacar que a l'etapa d'educació infantil es treballa amb la metodologia d'ambients dos pics per setmana.

Aquests ambients estan formats per set: art, construccions, experimentació, instal·lacions, hort, joc simbòlic i xerrim xerram. En els ambients, els infants tenen la possibilitat de relacionar-se amb altres infants d'altres edats possibilitant que es creïn noves relacions diferenciades de les que hi ha a les pròpies aules. A més, l'empatia està molt present a l'hora de realitzar alguna cosa dins l'ambient, ja que els nins de 4 i 5 anys ajuden molt sovint als de 3 anys perquè saben que algunes coses no les saben fer.

Són diverses les habilitats socials que es poden treballar als ambients: saber demanar ajuda quan es necessita a un company o al mestre; ajudar als companys quan aquests tenen un conflicte; expressar si alguna cosa que li estan fent no agrada, com per exemple: en ocasions a art hi ha nins grans que pinten les mans als altres, aquí els petits saben que si no els agrada han de dir que no; desenvolupar la capacitat de negociar, de decidir, escollir, de saber perdre.

En el joc simbòlic específicament es pot treballar la descentralització, els infants intercanvien els rols amb un metge, un cuiner o un farmacèutic i també la regulació emocional. A més, el joc simbòlic representa els desitjos i emocions que voldria tenir l'infant en la vida real.

Per tant, els ambients és una metodologia on les habilitats socials estan molt presents, sobretot pels més petits, ja que aquests empren de model als més grans en lloc del mestre.

5.2 DESTINATARIS

- Aula 4ºA

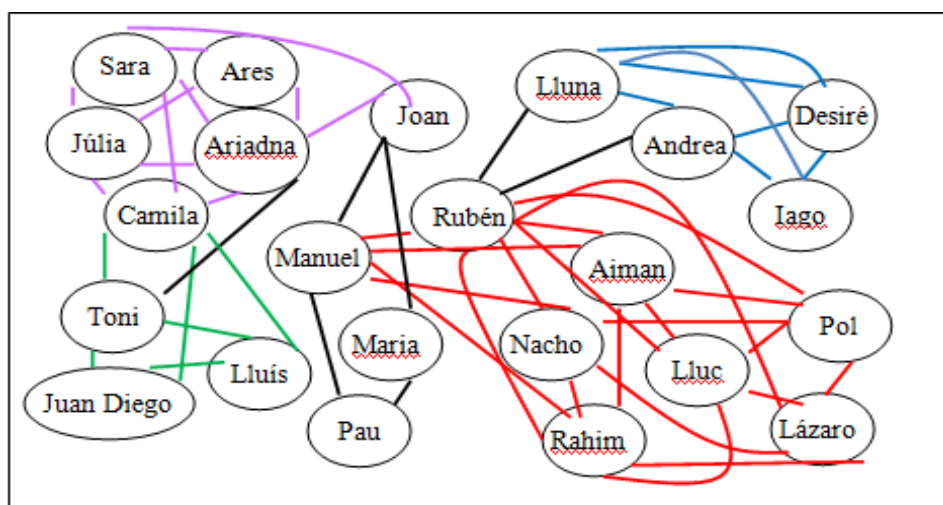
Aquesta aula està formada per 23 infants, 14 nins i 9 nines i l'edat està entre quatre i cinc anys.

Pel que fa al conjunt d'infants, el grup va començar tots junts als tres anys i aquest any s'ha incorporat un infant. Aquest petit canvi no ha influït en la dinàmica de l'aula, tot el contrari, l'infant ha establert molt bones relacions amb els seus companys.

La dinàmica de l'aula es caracteritza per ser un grup molt actiu. La influència d'alguns infants afecta la dinàmica, ja que aquests no accepten les normes i els límits. Una altra característica que es pot anomenar és l'escolta per part dels infants a l'hora de realitzar activitats en grup. Normalment, és un grup que intervé i opina sobre les qüestions que fa la mestra i això facilita en la creació d'activitats on s'hagi de raonar, explicar, donar opinions i consensuar.

Respecte a l'àmbit emocional, cal comentar que els infants han estat molt disposats per realitzar les activitats. El fet que els infants facin filosofia una vegada a la setmana ha ajudat en els moments d'explicar com es sentien o percebre els sentiments dels altres. A més, cal comentar que la resolució de conflictes és un tema que s'ha de treballar més gràcies al fet que els infants no tenen molt desenvolupada aquesta capacitat i en lloc d'emprar el diàleg, utilitzen les mans i esperen que la mestra intervingui en lloc de fer-ho autònomament.

-Sociograma

Els colors indiquen els grups que es formen normalment.

En el sociograma es pot veure que els infants es junten en diferents grups per poder jugar i en poques ocasions es separen per jugar amb altres. En el cas del color vermell, es pot dir que no sempre juguen tots alhora sinó que se separen de manera que en Pol i en Lázaro juguen tots sols i els altres juguen a una altra cosa. Per una altra banda, el grup de color verd destaca en el joc d'en Toni i en Juan Diego que sempre estan junts i a vegades es junten amb na Camila i en Lluís. Respecte als altres grups sempre estan junts i no sol haver moltes variacions.

Cal destacar que hi ha certs nins que juguen amb els altres en pocs moments, però normalment juguen tots sols. Aquests nins són na Maria i en Lluís. Pel que s'ha pogut observar aquests nins es podrien considerar com ignorats, ja que tenen una escassa sociabilitat i un baix nivell d'interacció amb els iguals, a més que no tenen conductes negatives ni prosocials, és a dir, passen desapercebuts dels altres (Delgado i Contreras; 2008).

També cal comentar, tres infants que podem dir que són populars: na Sara, en Iago i en Nacho. Es podria considerar que són populars, ja que sempre estan oberts a les opinions dels companys, resoleixen de manera correcta els conflictes mitjançant la negociació amb els altres i a més, intervenen en les activitats grupals sense interrompre l'activitat, demostrant una adequada competència comunicativa (Delgado i Contreras; 2008).

- Aula 4ºB

Aquesta aula es compon per 24 infants, 12 nins i 12 nines, els quals les seves edats oscil·len entre els quatre i cinc anys.

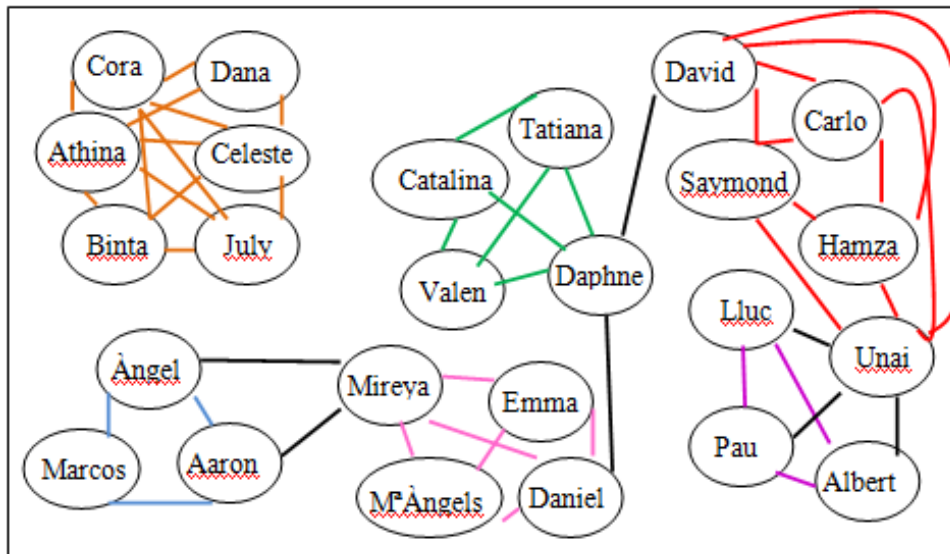
Respecte al conjunt d'infants es pot dir que és un grup estable, ja que els infants vàrem començar tots als tres anys. Només hi ha un infant que va començar més tard, però aquest se'n va anar en el segon trimestre.

La dinàmica d'aquest grup destaca per ser activa, a més, accepten perfectament les normes i els límits. També saben compartir les joguetes dels altres, ja que tenen una capsa on deixar les joguines per quan es pot jugar i no tenen problema per deixar-les. Aquest grup és molt cooperatiu, pel fet que s'ajuden si qualcú ho necessita o en els casos que el mestre demana si poden ajudar a qualque company amb alguna feina.

Respecte a l'àmbit emocional, aquest grup no ha realitzat tantes sessions de filosofia com l'altre, però això no ha causat cap inconvenient a l'hora de realitzar les activitats.

Per una altra banda, la resolució de conflictes s'ha de treballar amb més freqüència, a causa de la quantitat de violència que hi ha a l'aula. Es pot observar com el diàleg no intervé en cap moment del conflicte i la majoria dels infants s'expressen de manera violenta. Un dels moments on sol passar aquestes discussions és en el pati, els infants si tenen qualque problema amb un company el primer que fan es pegar, després l'altre el respon de la mateixa manera fins que acaben anant a la mestra per comentar-li la situació.

-Sociograma

Els colors indiquen els grups que es formen normalment

En aquest sociograma es pot diferenciar clarament que els infants tenen els seus grups consolidats i sempre són aquests, ja que no solen juntar-se amb altres companys. En relació a les característiques sociomètriques dels infants, es pot observar com hi ha una nina que es podria considerar com rebutjada pels altres. Aquesta nina és na July, es pot veure com es relaciona amb altres nines, però en relació als altres companys, aquests no tenen cap tipus de relació amb ella. Pel fet de la poca relació, es pensa que és rebutjada passiva, ja que no interactua i no parla de manera que passa desapercibuda.

5.3 CONTINGUTS

- Competència de consciència emocional: identificació i conceptualització de les emocions.
- Competència de regulació emocional: control del cos i el pensament (control les pròpies emocions i expressar-les).
- Competència d'habilitat socioemocional: augment de les habilitats socials, relacionant-se de manera assertiva, és a dir, desenvolupament de la capacitat d'escolta o l'inici d'una conversació.
- Competència d'habilitat socioemocional: cercar possibles solucions als conflictes per afavorir una bona relació amb els altres.

5.4 METODOLOGIA

La metodologia que s'ha emprat per desenvolupar les diferents activitats en les aules ha partit principalment de la participació i cooperació dels infants, ja que les activitats s'han realitzat de manera grupal per tal de saber què pensen els infants i desenvolupar la capacitat de diàleg mitjançant l'escolta i la comunicació activa.

A la cooperació i la participació s'ha d'afegir l'ús de l'escenificació. Aquesta tècnica ajuda als infants a posar-se en la pell dels altres i practicar la situació a treballar, fent així que l'infant assoleixi i entengui millor la conducta. A més, s'ha emprat la tècnica del modelatge, concretament, en la resolució de conflictes amb models de les mateixes edats que els infants, per tal que empatitzin amb el model proposat i que els infants entenguin millor el conflicte i la possible resposta a través de l'observació.

Pel que fa a la regulació emocional, la relaxació ha estat la tècnica per intervenir a l'aula, on els infants de manera diferent han pogut aprendre a controlar les seves emocions, a l'hora que ho feien de manera lúdica.

Un altre recurs que s'ha emprat per treballar les emocions dins l'aula ha estat el conte. Aquest, ajuda a l'infant a través de l'escolta a conèixer històries diferents que treballen sentiments com l'enfad, l'alegria, entre d'altres. Treballant també, l'habilitat comunicativa degut a que gràcies al conte sorgeixen preguntes que els infants de manera grupal han de contestar i a l'hora escoltar les diferents respostes dels companys.

5.5 ACTIVITATS

Per tal de concretar les activitats desenvolupades al llarg del programa, s'adjunta una taula on contengui les activitats, els objectius i la competència que s'han volgut treballar.

ACTIVITAT	OBJECTIUS	COMPETÈNCIA TREBALLADA
1. Com me sent avui?	-Identificar i conceptualitzar les emocions. -Treballar la capacitat d'escolta i comunicar de manera assertiva.	-Consciència emocional. -Habilitats socioemocionals
2. Què expressen?	-Identificar i conceptualitzar les emocions. -Treballar la capacitat d'escolta i comunicar de manera assertiva. -Imitar i reproduir diferents emocions mitjançant l'expressió facial.	-Consciència emocional. -Habilitats socioemocionals.
3. Aquest cap de setmana he sentit....	-Treballar la capacitat d'escolta i comunicar de manera assertiva. -Identificar les emocions mitjançant el dibuix.	-Consciència emocional. -Habilitats socioemocionals.
4. Ens relaxem	-Desenvolupar la conducta assertiva de manera lúdica. -Conscienciar i controlar el cos.	-Regulació emocional.
5. Conte: paraules dolces	-Conceptualitzar vocabulari sobre l'estima. -Treballar la capacitat assertiva: expressant i escoltar paraules afectuoses. -Crear un clima de confiança i afecte entre els companys.	-Consciència emocional. -Habilitats socioemocionals.
6. Conte: "El Oso Gruñon"	-Identificar l'emoció de l'enfado. -Treballar la conducta assertiva	-Consciència emocional.

	centrar-nos en la resolució de conflictes.	-Habilitats socioemocionals.
7. Conte: Peix Irisat	-Treballar la capacitat d'escolta i comunicar de manera assertiva.	-Habilitats socioemocionals.
8. Juntant emocions (Joc)	-Identificar i distingir les diferents expressions emocionals.	-Consciència emocional.
9. Contes del dia a dia	-Treballar la capacitat d'escolta i comunicar de manera assertiva. -Empatitzar amb els personatges. -Expressar possibles solucions als diferents conflictes plantejats.	-Consciència emocional. -Regulació emocional. -Habilitats socioemocionals.

5.5.1 Com me sent avui?

Objectius:

- Identificar i conceptualitzar les emocions.
- Treballar la capacitat d'escolta i comunicar de manera assertiva.

Material:

- Plafó amb cadascun dels noms dels infants.
- Targetes amb les expressions: content, enfadat, trist, por i sorprès.

Temporalització:

20 minuts.

Procediment:

L'activitat consisteix en què cada infant agafa una targeta de com es sent, llavors explica perquè sent aquella emoció al grup i la posa al plafó devora el seu nom. Aquesta activitat es realitza des del llenguatge oral i els infants mitjançant les diverses respostes dels companys veuen la diversitat d'emocions i les situacions que estan relacionades les diverses emocions.

Aquesta activitat es de creació pròpia, la idea ha sorgit per una documentació d'una de les escoles de Reggio Emilia.

5.5.2 *Què expressen?*

Objectius:

- Identificar i conceptualitzar les emocions.
- Treballar la capacitat d'escolta i comunicar de manera assertiva.
- Imitar i reproduir diferents emocions mitjançant l'expressió facial.

Material:

- Sobres de diversos colors.
- Fotografies amb emocions: content, enfadat i trist.

Temporalització:

20 o 25 minuts.

Procediment:

Els infants és col·locaran en semi cercle al voltant de la mestra. En primer lloc, es demanarà quines emocions hi ha per tal que siguin els infants que contestin a la pregunta. Una vegada parlat de les diverses emocions, la mestra traurà tres sobres i donarà a triar a un alumne.

La mestra traurà del sobre una imatge i no dirà res, els infants han de dir quina emoció està expressant i com ho saben. En el cas que hi hagi un poc de dificultat la mestra ajudarà a que es fixin en l'expressió: en la boca, els ulls, les celles, les arrugues de la cara.

Llavors, la mestra imitarà l'expressió i els infants seguidament faran el mateix. A continuació, la mestra dirà una frase: Jo me pos contenta quan... i demanarà a tots els infants. Aquest procediment es realitzarà amb totes les imatges.

El recurs que es treballa és el diàleg i el llenguatge oral, els infants a partir de les seves opinions pot sorgir un debat on els propis infants arriben a la conclusió del sentiment que expressa la imatge.

Aquesta activitat ha estat recollida del llibre *Educación emocional. Programa para 3-6 años* de Elia López (2010).

5.5.3 *Aquest cap de setmana he sentit...*

Objectius:

- Treballar la capacitat d'escolta i comunicar de manera assertiva.
- Identificar les emocions mitjançant el dibuix.

Material:

- Fulla amb una cara redona sense expressió i amb la frase "Aquest cap de setmana m'he sentit..."
- Imatges amb diferents expressions d'infants.

Temporalització:

30 minuts.

Procediment:

Ens posem en petit cercle i la mestra té unes imatges d'infants amb diverses emocions. Amb cada imatge la mestra demana perquè l'infant està enfadat, content, té por, sorprès i trist. A aquesta pregunta cada infant respon i una vegada que tots han parlat, la mestra conta perquè el cap de setmana l'infant de la imatge sentia aquella emoció.

Una vegada que s'han contat totes les situacions (en total cinc, una per cada emoció: enfadat, trist, content, por i sorprès) els infants agafen la fulla i dibuixen una emoció que hagin sentit i acaben la frase escrivint l'emoció.

El recurs amb què es treballa aquesta activitat és el llenguatge oral i el modelatge d'encoberta, ja que a través d'imatges de situacions properes a ells relacionen situacions semblants que els ha passat a ells amb l'emoció proposada.

Aquesta activitat es de creació pròpia.

5.5.4 *Ens relaxem!*

Objectius:

- Desenvolupar la conducta assertiva de manera lúdica.
- Conscienciar i controlar el cos.

Material:

- Tela.
- Música relaxant.

Temporalització:

12 minuts.

Procediment:

L'activitat s'ha de realitzar després d'una activitat física, en aquest cas s'ha fet després de psicomotricitat. Els infants es posen en cercle i s'empra algunes de les tècniques de Koepper.

Primer es respira pel nas i s'amolla l'aire per la boca unes quantes vegades. Després la mestra diu que han d'imaginar que tenen una llimona a la mà i l'han d'expressar ben fort i llavors la tiren amb força. S'ha de fer dues vegades a cada mà.

En tercer lloc la mestra diu que s'imaginin que són moixos i s'han d'estirar com ells. Sobretot s'ha de donar importància a l'esquena. A continuació, s'han d'imaginar que tenen un xiclet a la boca i l'han d'obrir i tancar.

Després han de fer com si fossin una estrella, estiren cada una de les parts i quan acaben ens estirem com si volguessin tocar el sostre. Llavors han de fer com si caiguessin i baixen l'esquena fins a tocar els peus amb les mans. El següent pas és que els infants es col·loquin en un petit cercle i han de fer un petit massatge al de davant, tocant la cara, el pel i l'esquena.

Finalment es tomben i tanquen els ulls mentre la mestra passa amb una tela i va dient unes pautes per a que s'imaginin una situació, com per exemple en aquest cas serà un

bosc, ja que la música se sent ocells, vent i fulles. Després d'una estona on ells mateixos imaginem la situació, els infants han d'obrir els ulls i a poc a poc s'aixequen.

Aprendre a relaxar-se és molt important per tal que les tensions disminueixin i així els infants podran descobrir les diferències entre un cos tens i un relaxat.

Aquesta activitat prové de la tècnica de Koepper, encara que el lloc i el moment ha estat pensat per l'autora del treball.

5.5.5 Conte: paraules dolces

Objectius:

- Conceptualitzar vocabulari sobre l'estima.
- Treballar la capacitat assertiva: expressant i escoltar paraules afectuoses.
- Crear un clima de confiança i afecte entre els companys.

Material:

- Conte *Paraules dolces* de Karl Norak.

Temporalització:

30 minuts.

Procediment:

El grup d'infants i la mestra es posa en cercle per poder escoltar el conte. La mestra conta primer el conte sense que els infants intervinguin, llavors la mestra va demanant sobre el personatge i la història. Una vegada realitzades les preguntes, la mestra passa a demanar quines paraules coneixen que demostrin afecte.

En el cas que no hagin sorgit moltes paraules, la mestra ajuda a dir algunes i a continuació passa a demanar un per un si vol dir alguna paraula i si la vol dir a qualque company.

Aquesta activitat ha estat aportada per una de les tutores de les aules.

5.5.6 Conte: “El Oso gruñon”

Objectius:

- Identificar l’emoció de l’enfado.
- Treballar la conducta assertiva centrar-nos en la resolució de conflictes.

Material:

- Conte “El Oso gruñon”.
- Titelles dels personatges del conte.

Temporalització:

20 minuts.

Procediment:

En primer lloc es contarà el conte del “Oso gruñon” sense que els infants intervinguin. En segon lloc, la mestra deixarà que els infants comentin el llibre. La mestra ajudarà fent preguntes:

- Com es sentia l’ós? Estava content o enfadat?
- Perquè estava enfadat?
- Els amics volien estar a prop de l’ós?
- Quan nosaltres estem enfadats com tractem als amics?
- Què podem fer si un amic està enfadat?
- Com podem deixar d’estar enfadats?

Aquesta activitat es de creació pròpia.

5.5.7 Conte: Peix Irisat

Objectius:

- Treballar la capacitat d’escolta i comunicar de manera assertiva.

Material:

- Conte peix Irisat.

Temporalització:

20 minuts.

Procediment:

En primer lloc es contarà el conte del Peix Irisat sense que els infants intervinguin. En segon lloc, la mestra demanarà:

- Com es sentia el peix irisat al ser el més bonic de l'oceà?
- Perquè ningú volia jugar amb ell? Estava trist o content?
- Qui el va ajudar a cercar una solució?
- Què va fer per a què els altres peixos juguessin amb ell?
- Després de donar les escates als seus amics, com es sentia? Estava content o trist?

A continuació es posa un exemple de compartir, la mestra demana als infants si un nin que duu una joguina i li demanen per jugar que farien en la seva situació. Per tal que l'infant tingui un exemple d'una acció reial del dia a dia.

Aquesta activitat es de creació pròpia.

5.5.8 Juntant emocions (joc)

Objectius:

- Identificar i distingir les diferents expressions emocionals.

Material:

Fotografies de cares impreses en imans.

- Pissarres magnètiques.

Procediment:

Aquest joc és un joc de taula on els infants tinguin lliure elecció per poder jugar. Amb la pissarra magnètica, els infants hauran d'anant col·locant una peça de la cara i llavors hauran de cercar l'altra peça que completi la resta de la cara intentant que sigui la correcta per poder completar l'expressió.

Aquesta activitat és de creació pròpia, la idea ha sorgit de la necessitat de fer un joc autònom on els infants manipulessin un material diferent al paper.

5.5.9 Contes del dia a dia

Objectius:

- Treballar la capacitat d'escolta i comunicar de manera assertiva.
- Empatitzar amb els personatges.
- Expressar possibles solucions als diferents conflictes plantejats.

Material:

- Titelles depenent de la historia.

Temporalització:

20 minuts.

Procediment:

Aquests contes seran expressament creats per aquestes aules per treballar la resolució de conflictes. Les situacions per treballar són:

-Jo vull ser el primer. Degut a que els infants sempre tenen conflictes a l'hora de fer la fila, ja que sempre volen ser els primers.

Conte: Com cada dia, en Miquel i en Sergi baixen al pati a jugar i s'ho passen molt bé. Però, quan arriba l'hora de posar-se a la fila en Miquel se posa el primer i després d'una estona arriba en Sergi i es posa davant en Miquel.

Miquel: Sergi estic jo el primer.

Sergi: No passa res, ara estic jo.

En Miquel s'enfada i comença a pegar a nen Sergi. En Sergi al veure que en Miquel li pega també el comença a pegar fins que tots dos es posen a plorar. Quan arriba la mestra els demana que ha passat i tots dos plorant contesten que són els primers. Però la mestra li diu que no pot ser que tots dos sigueu els primers.

En Miquel li diu a la mestra: jo era el primer, però en Sergi s'ha colat.

En Sergi s'enfada i li diu a la mestra: no es vera, jo era el primer.

La mestra en veure que no es posen d'acord agafa el tercer de la fila i el posa el primer.

Què haguessin pogut fer en Miquel i en Sergi per solucionar qui era el primer?

-Jo vull dur la targeta dels ambients. Per organitzar els alumnes a l'hora d'anar als ambients, hi ha una targeta amb les fotografies i quan és el moment dels ambients sol sorgir el conflicte de qui duu la targeta.

Conte: Avui na Laura, en Miquel i n'Aina els toca anar a l'ambient de construccions. Es seuen en el lloc per esperar a que els vinguin a cercar i la mestra s'apropa per donar-li la targeta a uns d'ells. Tots tres comencen a dir que la volen, però només la pot agafar un. Na Laura li diu a la mestra: Jo fa temps que no la duc. I de sobte en Miquel i n'Aina també diuen el mateix. La mestra els diu que s'han de posar d'acord per dur la targeta i després tornar-la.

Com poden fer-ho?

-No vol ser la meva amiga. Els infants quan discuteixen tendeixen a dir que no volen ser amics dels altres. Aquesta situació es dona molt sovint, sobretot en el grup de les nines.

Conte: N'Aina, na Laura i na Martina ja han acabat de berenar i es posen a jugar amb un trencaclosques a l'estora. Els agrada jugar molt a aquest joc.

N'Aina agafa una peça que tenia na Martina a la mà i na Martina s'enfada amb ella.

Martina: Aina, aquella peça la tenia jo! Doname-la.

Aina: Però jo se on va. Agafa una altra peça.

Mentrestant na Laura està mirant la situació, però no diu res. Na Martina es comença a enfadar molt i molt.

De sobte li diu a n'Aina, no vull ser la teva amiga! No et convido al meu aniversari.

N'Aina comença a plorar i a plorar, mentre na Martina i na Laura segueixen jugant al trencaclosques. Què pot fer n'Aina per a què na Martina torni a ser la seva amiga?

Creueu que era veritat o l'ha dit perquè estava enfadada?

Amb cada història els infants parlaran entre ells, ja que hauran de cercar la causa, la conseqüència i la solució del conflicte. Sempre tenint en compte a la titella com a model.

Aquesta activitat és de creació pròpia, però l'origen de treballar les emocions amb els contes ha estat extret del llibre *Educación emocional. Programa para 3-6 años* de Elia López (2010).

6.RESULTATS

El programa plantejat per treballar les emocions es va dur a terme de diferent manera en les diferents aules, és a dir, no es varen realitzar les mateixes activitats a ambdues aules a causa de l'organització del temps de l'horari setmanal del grup classe. Per tant, no es podran avaluar tots els objectius plantejats.

Els resultats en relació a la realització de les sessions varen ser millors del que s'esperava, en funció d'altres resultats obtinguts per part dels tutors en alguna activitat que havien realitzat l'any anterior i que havien comentat prèviament.

SESSIÓ 1: QUÈ EXPRESSEN?			
ASSOLIMENT DELS OBJECTIUS	MATERIAL PROPOSAT	ADAPTACIONS REALITZADES	ASPECTES A MODIFICAR
S'han assolit els objectius relacionats amb la consciència emocional, ja que els infants coneixien les emocions que es comentaven i varen ser capaços de posar exemples propis. Per altra banda, en relació a l'objectiu relacionat amb les habilitats socioemocionals, s'ha de treballar més la capacitat d'escolta a ambdues aules per tal de poder assolir l'objectiu. (Veure annex 2)	El material que es va proposar va ser cartolines amb imatges per tal que els infants tinguessin un model de l'expressió a realitzar. En relació a l'objectiu de la consciència emocional, el model proporcionat va ajudar als infants a establir el concepte de l'emoció pertinent.	Al veure que en el grup de 4ºA no es va poder acabar amb l'activitat per la falta de concentració, es va decidir que en el grup de 4ºB es realitzaria l'activitat en petit grup. Aquesta adaptació va ajudar a les aportacions dels infants, ja que tenien l'oportunitat de fer-ne més.	En primer lloc, canviar una de les imatges per la mateixa mida, ja que va influir en què els infants pensaven que era una altra persona i no veien que era la mateixa persona fent una altra expressió. En el grup de 4ºA fer-ho amb petit grup per tal que no hi hagi descentració.

SESSIÓ 2: CONTES PARAULES DOLCES (GRUP 4ªA)			
ASSOLIMENT DELS OBJECTIUS	MATERIAL PROPOSAT	ADAPTACIONS REALITZADES	ASPECTES A MODIFICAR
Els objectius plantejats per aquesta activitat han estat assolits satisfactòriament, sobretot l'objectiu en relació a la comunicació assertiva. Els infants varen ser capaços de comunicar als altres, paraules afectuoses a més d'escoltar-les. (Veure annex 3)	El material que es va utilitzar va ser el llibre de les Paraules Dolces. És un material molt útil per poder treballar l'afecte amb els infants, ja que mitjançant el personatge (modelatge) poden veure la necessitat de dir als altres el que se sent.	En aquesta activitat no s'ha realitzat cap adaptació.	Aquesta activitat no es va poder dur a terme a l'altra aula per falta d'organització a l'horari dels infants. Per tant, s'hauria de posar en pràctica a l'altra aula per tal de fomentar la comunicació assertiva dels infants.

SESSIÓ 2: AQUEST CAP DE SETMANA HE SENTIT... (GRUP 4ºB)			
ASSOLIMENT DELS OBJECTIUS	MATERIAL PROPOSAT	ADAPTACIONS REALITZADES	ASPECTES A MODIFICAR
La capacitat d'escolta dels infants va canviar molt respecte a l'altra activitat, ja que havien d'estar pendents de la resposta dels altres per tal de no repetir. Per tant, en relació al contingut de les habilitats comunicatives es pot dir que han assolit l'objectiu i pel que fa a la consciència emocional, els infants varen expressar correctament les expressions que volien dibuixar, fent així que s'assolesqui l'objectiu. (Veure annex 7)	El material que es va utilitzar varen ser unes imatges de cares fetes per ordinador per tal que els infants tinguessin un model per saber quina expressió es relacionava amb l'emoció que es comentava. Aquest material va anar molt bé perquè els infants al imaginar-se que eren persones reials posaven exemples reals com és el cas de l'alegria que deien que havia estat l'aniversari de l'infant. La tristesa que deien que no l'havien comprat alguna cosa, entre altres exemples quotidians. A més, un altre material va ser la fitxa amb el cercle	Al principi de l'activitat no s'anava a posar diferents situacions perquè els infants tinguessin com a model situacions, però al comentar la idea al tutor es va pensar que ajudaria als infants a visualitzar situacions per tal que ells poguessin donar els seus propis exemples.	Un dels aspectes a modificar, a més de poder fer l'activitat amb l'altre grup, és el canvi de la fitxa on els infants podien dibuixar l'emoció que volien, ja que es va donar una cara amb pel llarg per les nines i sense, pels nins. Aquest canvi només és de caràcter estètic perquè no es va pensar que es creaven diferències i per tant es treballava la desigualtat. En relació a les emocions, un canvi que es podria realitzar és el moment per fer l'activitat, ja que pensar una sola emoció d'un cap de setmana és difícil i aniria millor que els infants pensassin una emoció del dia

	per tal que els infants poguessin dibuixar l'emoció que volien.		anterior per tal de facilitar l'elecció. També una altra idea seria que els infants s'enduguessin una fitxa a casa per tal que els infants poguessin dibuixar el que senten a casa i poder dur-la l'endemà i comentar-la als companys.

SESSIÓ 3: ENS RELAXEM			
ASSOLIMENT DELS OBJECTIUS	MATERIAL PROPOSAT	ADAPTACIONS REALITZADES	ASPECTES A MODIFICAR
Els objectius plantejats d'aquesta activitat tenen relació amb el contingut de la regulació emocional. On es pot dir que s'han complert els objectius relacionats amb aquests, ja que es va donar les eines als infants per	El material proposat va ser principalment la música. Aquesta ha de ser relaxant i tranquil·la. A les aules tenen música relaxant, per tant no és problema pels tutors realitzar aquest tipus d'activitats en els anys posteriors.	Les sessions varen ser diferents en les dues aules, ja que en 4ºB estaven més tranquils i estaven més atents a les pautes donades per la mestra. No es va fer cap adaptació a la proposta inicialment realitzada, encara que es va explicar millor als infants	Encara que els objectius hagin estat assolits, és convenient realitzar de manera freqüent aquest tipus d'activitat per treballar la regulació emocional. A més, s'hauria de modificar la quantitat de cançons posades, ja

treballar el control del cos.		l'activitat en la segona sessió (la de 4ºB) pel fet que ja s'havia pogut observar quines dificultats havien sorgit a l'altre grup.	que dues cançons no va bastar i va fer que s'aturés sa classe i el moment de relaxació en què estaven els infants.

SESSIÓ 4: COM ME SENT AVUI			
ASSOLIMENT DELS OBJECTIUS	MATERIAL PROPOSAT	ADAPTACIONS REALITZADES	ASPECTES A MODIFICAR
Aquesta activitat s'ha assolit perfectament a ambdues aules, en relació al contingut de la consciència emocional, els infants sabien quina emoció expressava què i en ser la quarta sessió ja no tenien dificultats a l'hora de la comunicació assertiva. (Veure annex 1)	El material ha estat creat especialment per aquesta activitat. Es va pensar que el plafó és una eina fàcil de situar a l'aula i així a més de treballar les emocions, els infants poden treballar la lectura. Es va decidir fer-la de la mateixa manera a les dues aules, encara que només varia la mida dels noms dels infants. Cal afegir que es va tenir molt present l'autonomia dels infants per	Com aquesta activitat ha estat intencionalment creada per les dues aules, s'ha tingut en compte les característiques dels infants i no ha necessitat adaptacions.	L'activitat va complir els objectius proposats relacionats amb els continguts i per tant no s'hauria de canviar res. Encara que com s'ha comentat en el material, ha d'haver-hi més sessions fins al punt que els infants puguin fer-ho de manera autònoma.

	col·locar les targetes al plafó i la intenció és que els propis infants en un futur entrin a l'aula i posin les targetes sense que se'ls digui.		

SESSIÓ 5: CONTE “EL OSO GRUÑON”			
ASSOLIMENT DELS OBJECTIUS	MATERIAL PROPOSAT	ADAPTACIONS REALITZADES	ASPECTES A MODIFICAR
Els continguts relacionats amb aquesta activitat són la comunicació assertiva i la consciència emocional, concretament l'enfad. Pel que fa a l'objectiu relacionat amb aquest darrer contingut, els infants no varen tenir problema per conèixer quina emoció sentia l'ós, però respecte al motiu del enfad, els va costar més. Alguns dels	El material que es va utilitzar varen ser les titelles per tal d'emprar l'estratègia del modelatge. Encara que als infants el va anar millor veure les imatges directament del conte per tal de veure millor el problema.	En veure que amb les titelles, els infants no podien veure quin era el motiu de l'enfad, es va decidir mostrar les imatges del conte per ajudar a la visualització.	Com el modelatge no va ajudar a assolir els objectius plantejats, una proposta per fer amb aquest conte seria un rol playing. En lloc d'emprar els personatges del conte, els propis infants serien els personatges i així s'entrenaria la regulació emocional a més dels continguts treballats.

comentaris dels infants que es pot veure són (Veure annex 4): Iago: Està enfadat perquè és vell. (4ºA) Maria: Està enfadat perquè no té amics.(4ºA) Emma: tenia gana i no podia veure (4ºB)			

SESSIÓ 6: CONTE EL PEIX IRISAT			
ASSOLIMENT DELS OBJECTIUS	MATERIAL PROPOSAT	ADAPTACIONS REALITZADES	ASPECTES A MODIFICAR
L'objectiu que s'ha treballat en relació al contingut de les habilitats socioemocionals ha estat assolit pels infants. En ser la sexta sessió, els infants són capaços d'escoltar als companys i per comentar alguna cosa aixequen la mà per tal de respectar als altres. A més, varen	El material que es va utilitzar va ser el conte del Peix Irisat, aquest conte ja l'havien contat l'any anterior. La qual cosa va ajudar al fet que els infants contestessin ràpidament a les preguntes i les seves aportacions fossin les més idònies.	Aquesta activitat no va sofrir cap adaptació.	A l' igual que els contes que s'han comentat, es podria emprar el modelatge mitjançant titelles del peix irisat i els altres personatges, o el rol playing posant de situació compartir alguna joguina.

prestar molta atenció al conte. (Veure annex 5)			

SESSIÓ 7: CONTES DEL DIA A DIA(4ªA)			
ASSOLIMENT DELS OBJECTIUS	MATERIAL PROPOSAT	ADAPTACIONS REALITZADES	ASPECTES A MODIFICAR
Els continguts que s'han volgut treballar amb els objectius proposats són la consciència emocional, ja que els infants han de reconèixer les emocions que senten els altres; la regulació emocional perquè els infants treballen el control del pensament i del cos (com actuar davant el conflicte) i les habilitats socioemocionals, en relació a l'establiment de les bones relacions mitjançant les propostes. Per tant, es pot dir que han assolit els objectius, encara que s'ha de	El material que es va crear per aquesta activitat són titelles d'infants per tal que el model sigui el més pròxim als alumnes. En relació a l'activitat del conte del "Oso Gruñon" aquesta vegada les titelles varen funcionar millor i els infants varen poder veure el conflicte que es tractava.	Durant l'activitat, es va trobar oportú realitzar a més del modelatge, un rol playing per part dels infants per tal que veiessin millor la situació que es tractava (ser el primer de la fila). El qual va donar molt bon resultat.	En les sessions posteriors on es desenvolupi aquesta activitat, es podrà anar canviant les titelles pel rol playing, ja que ha donat bon resultat pel que fa al assoliment dels objectius plantejats.

treballar la comunicació amb els altres respecte als conflictes que poden sorgir. (Veure annex 6)			

Per acabar de parlar dels resultats en relació amb les sessions realitzades, el joc de *juntant les emocions* es va col·locar devora les pissarres per tal que poguessin jugar de manera autònoma. Aquest joc no va ser explicat en cap moment, la qual cosa fa que l'objectiu d'identificar i distingir les emocions es complís satisfactòriament, ja que han aplicat tot el que han après respecte a les expressions sense cap consigna.

Finalment, cal afegir els resultats en relació a la formació del professorat. A l'haver posat en pràctica les activitats en dues aules diferents ha fet que s'hagi pogut veure el nivell d'implicació dels mestres en l'aspecte de les emocions. En l'aula de 4^aA, la mestra en tot moment ha participat dins les activitats i ha pogut observar la necessitat de realitzar activitats com les posades en pràctica. Fent així que la seva formació s'incrementi gràcies a les diferents estratègies d'intervenció.

En el cas contrari, el mestre d'aula de 4^oB no es va implicar en les activitats, encara que sabia en què consistia i com es duria a terme. Doncs, relacionat amb uns dels objectius del programa: fer valorar la importància de treballar les emocions a les aules i aplicar el programa en els anys següents. Es pot dir que ambdues mestres s'han donat de la importància de treballar les emocions a l'aula perquè han pogut veure com els infants han millorat en algunes capacitats com és l'escolta dels companys i que els infants puguin parlar de les seves emocions sense tenir vergonya. Com també, que han d'organitzar un poc del temps a fer activitats diferents, ja que les emocions són importants, sobretot en aquesta etapa de l'educació per tal de crear bons vincles entre els alumnes i el propi mestre.

7.CONCLUSIONS

Després d'haver realitzat el present treball i posat en pràctica les activitats proposades, s'ha pogut aconseguir el propòsit d'apropar a les aules el tema de les emocions, de manera que el tinguin en compte en el dia a dia.

A les aules, és important treballar les competències emocionals, però no només en activitats com les presentades en aquest treball, sinó en totes les activitats de l'horari establert, ja que a través del desenvolupament de les emocions es construeixen persones més sociables i més afectives.

Els infants emocionalment parlant no controlen la intensitat ni la transitorietat, són capaços de passar d'estar molt contents a estar enfadats en un període de temps molt curt (Hurlock, 1978). Per tant, com a tasca del mestre, ha d'aportar les estratègies necessàries als infants per tal de controlar les pròpies emocions. No obstant això, també s'ha de treballar les habilitats socioemocionals perquè gràcies a aquestes habilitats, els infants es podran relacionar de manera assertiva i aprendran a posar-se en la pell dels altres, a més d'aprendre a demanar ajuda.

Cal no oblidar que un dels vincles afectius que l'infant té a més de la família, és el mestre. Al ser una figura a imitar, tal com s'ha comentat en línies anteriors, el mestre ha de saber controlar les seves pròpies emocions. Amb aquest programa, s'ha volgut fer veure als tutors la importància de treballar les emocions a les aules perquè a vegades, es prioritza més l'organització que les emocions. Tal com diu Gallego (2004), el mestre ha d'autoreflexionar respecte a la pràctica educativa en qüestió de les emocions i crec que això ho han pogut fer amb les activitats proposades dins les aules perquè anteriorment havien fet alguna activitat relacionada amb les emocions, però no amb tanta freqüència com en aquest cas.

Per tant, crec que l'objectiu de fer veure als mestres el fet de treballar les emocions dins les aules ha estat complert i en els anys posteriors ho duran a terme a les seves pròpies aules.

Per altra banda, s'ha de comentar la limitació que s'ha trobat per la posada en pràctica de les activitats, la falta de temps dins l'organització escolar. El fet d'haver de posar en pràctica les activitats a dues aules diferents, feia que hi hagués poc temps per desenvolupar-les, a més que l'horari escolar també influïa. A l'haver moltes activitats programades pels mestres, en ocasions es donava rellevància a altres aspectes i per això algunes activitats no es varen poder dur a terme, encara que s'han explicat als mestres per tal que aquests les puguin realitzar.

Finalment, aquestes activitats no han de ser considerades puntuals pels mestres, ha d'haver-hi una continuïtat i que aquests desenvolupin en cursos posteriors, activitats que tinguin els objectius proposats i les competències treballades, a més d'incloure les competències que no s'han pogut treballar com són les relacionades amb l'autoestima i les habilitats per a la vida.

8.REFERÈNCIES

Acosta Mesas, A. (2008). Educación emocional y convivencia en el aula. En M.S. Jiménez Bénédict (coor.ada.), *Educación emocional y convivencia en el aula*, pp.11-30. Madrid: Ministerio d'Educació.

Álvarez, M; Bisquerra, R; Fita, E; Martínez, F; Pérez, N. (2000). Evaluación de programas de educación emocional. *Revista de Investigación Educativa*, 2000, vol.18, nº2, pp.587-599.

Álvarez, M (Coord.) (2001). Diseño y evaluación de programas de educación emocional. Cisspraxis (Barcelona).

Álvarez González, M. i Bisquerra, R. (coords.) (2002). *Manual de orientación y tutoría*. Barcelona: Praxis.

Argyle, M. (1987). *The Psychologist of Happiness*. Londres & Nueva York: Methuen & Co. Ltd.

Bejerano, F. (2009). Características generales del niño y la niña de 0 a 6 años. Revista académica semestral: Cuadernos de Educación y Desarrollo. 1 (5). (<http://www.eumed.net/rev/ced/05/fbg2.htm>).

Bisquerra, R. (2000) *Educación emocional y Bienestar*. Barcelona: Praxis.

Bisquerra, R. (2002). La educación emocional: estrategias para el desarrollo de competencias emocionales. *Letras de Deusto*, 32(95), pp.45-73.

Bisquerra, R. (2003). Educación emocional y competencias básicas para la vida. *Revista de Investigación Educativa (RIE)*, 21.1.7-43.

Bisquerra, R; Pérez, N. (2007). Las competencias emocionales. *Revista de Educación siglo XXI*, 10, pp.61-82 (<http://www.uned.es/educacionXX1/pdfs/10-03.pdf>).

Bisquerra, R. (2008). *Educación para la ciudadanía y convivencia. El enfoque de la educación emocional*. Bilbao: Praxis.

Bisquerra, R. (Coord.). (2011). *Educación emocional. Propuestas para educadores y familias*. Bilbao: Desclée de Brower.

Bisquerra, R(2011). Educación Emocional. *Padres y maestros*, 337. Madrid: Universidad de comillas.

Bisquerra, R(Coord.); Punset, E; Mora, F; García Navarro, E; López-Cassà, È; Pérez-González, J.C; Lantieri, L; Nambiar, M; Aguilera, P; Segovia, N; Planells, O. (2012). ¿Cómo educar las emociones? La inteligencia emocional en la infancia y la adolescencia. Esplugues de Llobregat (Barcelona): Hospital Sant Joan de Déu.

B.F.Skinner.(1994).*Sobre el conductismo*. Barcelona: Planeta de Agostini.

Bretherton; Buss y Keil; Gómez, Sarriá, Tamarit, Brioso, y León; Hobson; Reddy, Trevarthen (2009). “Competencia” social, “competencia” emocional: una propuesta para intervenir en Educación Infantil” en *Infancia y aprendizaje*, nº32(3), pp.359-373

Caruana, A; Tercero, P. (s.d). *Cultivando las emociones*. Valencia: Conselleria d'Educació, Formació i Ocupació de la Generalitat Valenciana.

De Andres, C. (2005). La educación emocional en edades tempranas y el interés de su aplicación en la escuela. Programas de educación emocional, nuevo reto en la formación de los profesores. *Tendencias Pedagógicas*, 10, pp. 1-17.

De la Torre, Sartunino. (2000). “Estrategias creativas para la educación emocional”, en *Revista española de pedagogía*, nº217, septiembre-diciembre 2000, pp.543-572.

Delgado, B; Contreras, A. (2008). “Desarrollo social y emocional”, en *Psicología del desarrollo: desde la infancia a la vejez*, pp. 35-66.

Diez, M^aC. (2013). *10 ideas clave. La educación infantil*. Barcelona: Graó.

Fernández-Berrocal, P. i Extremera, N. (2002). La inteligencia emocional como una habilidad esencial en la escuela. *Revista Iberoamericana de Educación*, 29, pp.1-6. (<http://www.rieoei.org/deloslectores/326Berrocal.pdf>).

Fernández, P; Extremera, N. (2002). La inteligencia emocional como una habilidad esencial en la escuela. *Revista Iberoamericana de Educación*, 29, 1-6. (<http://www.rieoei.org/deloslectores/326Berrocal.pdf>).

Fernández-Berrocal, P. et al. (2009). ¿Es posible crear una escuela emocionalmente inteligente?. En J.M. Augusto (coord.). *Estudios en el ámbito de la inteligencia emocional*, pp.37-55. Jaén: Universidad de Jaén.

Giménez-Dasí, M;Quintanilla, L: “Competencia” social, “competencia” emocional: una propuesta para intervenir en Educación Infantil” en *Infancia y aprendizaje*, nº32(3), 2009, pp.359-373.

Goleman, D (1995). *Emotional Intelligence*. Nueva York: Bantam Books.

Goleman, D (1996) *Inteligencia emocional*. Madrid: Alianza.

Gondra, J.M (2007). O. H. Mowrer (1907-1982), de la Teoría del Aprendizaje a los Grupos de Integridad en revista de *Historia de la Psicología*, vol. 28, núm 2/3, 2007, pp. 11-17.

Hurlock. (1978) *vida afectiva y educacion infantil*. Madrid: Narcea.

Lazarus. (1991). *Emotion and adaptation*. Nueva York: Oxford University Press.

López Cassà, Elia. (2003). La educación emocional en edades tempranas y el interés de su aplicación en la escuela. Programas de educación emocional, nuevo reto en la formación de los profesores. *Tendencias Pedagógicas*, 10, pp. 1-17.

López Cassà, Elia. (2005). La educación emocional en la educación infantil. *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 19(3), 2005, 153-167.

López Cassà, Elia. (Coord.) (2010). Educación emocional. Programa para 3-6 años (Madrid).

Mora, F. (2012). ¿Cómo educar las emociones? La inteligencia emocional en la infancia y la adolescencia. Esplugues de Llobregat (Barcelona): Hospital Sant Joan de Déu.

Palomera, R. et al (2008). La inteligencia emocional como una competencia básica en la formación inicial de los docentes: algunas evidencias. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 15 (6), pp. 437-454.

<http://www.sepdf.gob.mx/equidad/comunidadescolar/directivos/planeacion/curriculum/inteligencia.pdf> .

- Palou, S. (2004). *Sentir y crecer. El crecimiento emocional en la infancia*. Barcelona: Graó.
- Pérez-González, J.C., Pena, M. (2011). Construyendo la ciencia de la educación emocional. *Padres y Maestros*, 342, 32-35.
- Quiroga, M^aP. (2009). *Psicología infantil aplicada I*. Salamanca: Universidad pontificia de Salamanca.
- Saarni, C. (1999). *The development of emotional competence*. New York: Guilford.
- Salovey, R; Mayer, J.D.(1990). Emotional Intelligence. *Imagination, Cognition, and Personality*, 9, 185-211.
- Sadurni, M; Rostán, C; Serrat, S. (2003) *El desarrollo de los niños paso a paso*. Editorial UOC. Barcelona.
- Sánchez Santamaría, J: “La competencia emocional en la escuela: una propuesta de organización dimensional y criterial”, en *ENSAYOS, Revista de la Facultad de Educación de Albacete*, N° 25,2010.
- Trianes, M.V; Gallardo, J.A. (2008). *Psicología de la educación y del desarrollo en contextos escolares*. Madrid: Ediciones Pirámide.
- Vallés, A. i Vallés, C. (2003). *Psicopedagogía de la Inteligencia Emocional*. Valencia: Promolibro.
- Vivas, M; Gallego, D I González, B. (2007) *Educación de las emociones*. Madrid: Dykinson.

9.ANNEXOS

9.1 ANNEX 1

Registre de “*Com me sent avui?*”:

4-5-2016. AULA 4ªA

Present el plafó, primer comencem per llegir el títol. Els infants aixequen la mà i a poc a poc descobreixin que posa. A continuació, recordem l'activitat de l'altra dia, la qual consistia a veure quina emoció tenia cada targeta. Na Júlia ens ha recordat totes les emocions que vàrem veure: trist, enfadat i content.

Llavors els he ensenyat les targetes i ells m'havien de dir quina emoció era. M'ha sorprès que sabessin quina era la de por i la de sorprès perquè a l'altre grup va costar un poc.

Després he anat cridant a cada un i el demanava com te sents avui? I han dit:

En Manuel està content perquè li han de comprar una pilota.

En Pol està enfadat perquè el seu pare li havia fet mal a l'hora de vestir-lo.

Na Desiré està contenta perquè li havien comprat una joguina.

Na Maria està contenta perquè anava a jugar amb en Pau a ca seva.

En Nacho està content perquè li havien comprat dos sobres “Invizimals”

Na Camila està enfadada perquè n'Ariadna no volia seure amb ella.

En Toni està content. Sense cap motiu.

En Lluís està content perquè el ve a cercar la seva mama.

En Lázaro està enfadat perquè no havia anat al parc.

En Rahim està content perquè havia jugat a la “play”.

N'Andrea està contenta perquè anava a jugar amb en Iago en el pati.

Na Júlia està sorpresa perquè en Pol havia vingut i feia temps que no venia.

En Joan està content perquè ve a cercar-li la seva mama.

N'Aiman està enfadat perquè el seu germà no havia volgut jugar amb la pilota.

En Iago està content perquè el ve a cercar la seva madrina.

En Lluc està trist, no sabia per què.

Na Sara està contenta perquè anava a jugar a ca en Pau s'horabaixa.

En Rubén està content perquè sí.

N' Ariadna està contenta perquè havia vingut a l' escola.
En Pau està content perquè ve a cercar-lo el seu germà amb la seva mare.
En Juan Diego està content perquè l' havien comprat una joguina.
Na Lluna està contenta perquè han de néixer els seus germans.
N' Ares està contenta perquè venia el seu padrí a cercar-la.

Dia 9-5-2016. AULA 4ª

Repassam en què consistia el plafó i quines emocions hi havia. Entre tots es diuen les emocions de les targetes i comencen a sortir els infants.

En Toni està sorprès perquè en Lluís celebra el seu aniversari.
En Rubén està sorprès perquè no sabia que era l' aniversari d' en Lluís.
En Lluís està content perquè és el seu aniversari.
N' Ariadna està contenta perquè el meu papa m' ha comprat una granota que canvia de color.
En Joan està sorprès perquè en Lluís celebra el seu aniversari.
Na Júlia està contenta perquè és l' aniversari d' en Lluís.
N' Andrea està sorpresa perquè celebrarem l' aniversari d' en Lluís a classe.
En Manuel està content perquè la seva mama el ve a cercar.
N' Ares està enfadada perquè no li agraden els dies que plou.
Na Camila està enfadada perquè en Lluís no l' ha convidat al seu aniversari.
En Nacho està sorprès perquè té molts d' aniversaris.
En Pau està sorprès perquè na Sara i na Maria van a ca seva.
Na Sara està sorpresa perquè és l' aniversari d' en Lluís.
N' Aiman està content perquè és l' aniversari d' en Lluís.
En Iago està content perquè “demà vaig a botar amb n' Andrea”
Na Lluna està contenta perquè “vaig demà a botar amb en Iago”
En Lluc està sorprès perquè en Lluís el convidarà al seu aniversari.
En Juan Diego està sorprès perquè és l' aniversari d' en Lluís.
Na Maria està trista perquè en Lluís no l' ha convidat al seu aniversari.
En Lázaro està enfadat però no ho sap.
En Rahim està content perquè anirà a jugar amb la pilota.

2-6-2016. AULA 4ºB

En aquesta aula es va fer unes modificacions en les targetes on es va afegir l'emoció d'il·lusió, tranquil i nerviós.

En primer lloc, present el material als infants. Vaig paraula per paraula llegint fins que acab dient el títol sencer. A continuació, els deman què havien fet en les activitats anteriors i em contesten “les emocions” i els contest: quines emocions hi ha? I entre tots van dient: content, trist i enfad.

Consegüentment, jo els mostr ses targetes i sense dir res ells em van dient quines emocions són, les quals no tenen problema. Només sorgeix el conflicte amb les cares de il·lusionat i tranquil, per tant els he explic quines són, però la d'il·lusionat no la tenen molt clara i els dic “és quan estàs molt content per fer o tenir alguna cosa”.

Al acabar d'ensenyar les targetes, els vaig anomenant un per un i ells van passant davant de tots. Entre tots demanem l'infant: com te sents avui? I van responent:

En Saymond està content perquè jugarà amb en David al pati.

Na July està tranquil·la, però no diu cap motiu.

N'Aaron està molt il·lusionat perquè li compraran una joguina nova.

En Lluc està content perquè n'Unai jugarà amb ell al pati.

N'Àngel està content perquè tindrà un germanet.

Na Cora està contenta perquè el varen comprar un vestit nou.

Na Mireia està contenta perquè na Maria Àngels ha vingut a classe.

En Daniel està content perquè li havien comprat una baldufa.

En Pau està il·lusionat perquè anava anar a Karate després de l'escola.

Na Tatiana està contenta perquè jugarà amb na Catalina al pati.

Na Catalina està contenta perquè jugarà amb na Tatiana al pati.

N'Emma està contenta perquè en Daniel jugarà amb ella a la baldufa.

Na Binta està contenta perquè juga amb na Cora.

N'Unai està tranquil. No diu res.

Na Valentina està contenta perquè se li ha caigut una dent.

En David està il·lusionat perquè el ve a cercar el pare d'en Carlo per anar a jugar amb ell.

Na Maria Àngels està il·lusionada perquè ha vingut na Mireia.

N'Albert estava il·lusionat perquè l'havien comprat un nou “playmobil”

En Hamza està content perquè “estic assegut devora en David”

Na Daphne està tranquil·la. No comenta res.

En Marcos està content perquè jugarà amb n' Aaron al pati.

9.2 ANNEX 2

Registre de “*Què expressen?*”:

18-4-2016. 4ºA

He presentat l'activitat als infants demanant què és una emoció. Na Júlia ha contestat que és quan estem contents. Jo els dic, quan estem contents, tristos o enfadats. A continuació els mostro els sobres i li dic a n'Ares que triï un color.

Surt el color rosa que és l'emoció d'enfadat. Els deman quina és aquesta emoció? En Nacho contesta enfadat i li deman i com ho saps?, na Lluna diu perquè està cridant. Fixau-vos en la cara, com estan els ulls i les celles? Na Desiré diu que les celles estan juntes.

Els dic que posin tots la cara d'enfadat i els pos l'exemple de quan estic enfadada. Els infants que volen dir quan estan enfadats aixequen la mà:

Na Maria s'enfada quan no l'escolten.

En Nacho s'enfada quan no li compren “invizimals”.

En Pol s'enfada quan l'aixequen del llit.

Na Júlia s'enfada quan na Sara no vol ser la seva amiga.

N'Ariadna s'enfada quan na Sara no se seu devora seu.

En Lázaro s'enfada quan el seu papa li pega.

En Rahim s'enfada quan no va a jugar a la pilota al parc.

Na Lluna s'enfada quan no li compren el que vol.

Na Camila s'enfada quan no l'escolten (perquè en aquell moment no l'estaven escoltant)

Seguim amb els sobres i li dic a na Lluna que triï un color, ella tria el color negre que és l'emoció de tristesa. Na Júlia diu que l'infant està trist. I li deman com ho saps? Contesta perquè té la boca cap abaix.

Posem tots la cara de tristesa i els deman qui vol dir quan està trist:

En Pau està trist quan la seva mama li renya.

En Manuel està trist quan no li compren el que vol.

Na Desiré està trista quan en Iago no juga amb ell.

N'Andrea està trista quan no va al parc.
En Joan està trist quan li agafen una joguina.
En Iago està trist quan na Lluna no li deixa jugar al que vol.
En Lluç està trist quan no li compren el que vol.
Na Camila està trist quan no li compren la joguina que vol.
En Pol està trist quan el seu papa no el ve a cercar.
Na Maria està trista quan no li deixen la pilota.
N'Ares està trista quan na Sara no juga amb ella.

Mostr el darrer sobre i en Nacho diu és la mateixa dona. Es fixen que la dona és la mateixa que l'emoció d'enfad. Aquesta dona que està enfadada o contenta? Els infants contesten contenta. Quina diferència hi ha entre l'altra dona? En Iago diu que es més petita, és la seva germana. Jo els dic que és la mateixa dona, però no entenen que és la mateixa així que faig que són germanes.

Com sabeu que està contenta? Na Júlia diu per la boca, na Desiré continua i diu esta cap a dalt. Els dic amem com és la cara de contents i tots la fem.

A continuació els infants diuen quan estan contents:

Na Desiré està contenta quan li compren lo que vol.
En Iago està content perquè anirà a ca n'Andrea a jugar.
N'Andrea està contenta perquè en Iago va a dinar amb ella.
En Pau està content perquè té una camiseta d'en "Hulk".
En Pol està content quan en Lázaro juga amb ell.
En Manuel està content perquè el ve a cercar la seva mama.
En Rahim està content i es posa a ballar.
En Nacho està content quan li compren el que vol.

Els infants no acaben de dir tots els seus exemples perquè ja no hi ha atenció, per això decidesc aturar l'activitat, ja que estan cansats.

21-4-2016. 4ºB

Avui he presentat l'activitat "què expressen" als infants. En primer lloc els he demanat que és una emoció.

N'Unai ha dit que era "algo divertit".

Na Valentina ha dit que era quan anaven a una festa o un aniversari.

Jo li contest: que és quan estem contents? I na Valentina contesta que sí.

Jo els explico que hi ha moltes emocions com són quan estem contents, tristos o enfadats.

A continuació, els mostr els tres sobres i li dic a n'Athina que trii un sobre.

N'Athina tria el color rosa on està l'emoció d'enfadat. Els explico que primer l'hem de mirar. Li demano a nen David com està sa dona de la fotografia, està contenta, trista, enfadada? En David contesta està enfadada. Llavors el contesto com saps què està enfadada?, que podem veure a sa cara?

L'infant no sap que respondre, així que reformulo sa pregunta i els dic fixau-vos en els ulls que estan molts oberts o tancats? Els infants contesten que estan tancats i els dic i ses celles? En aquest moment n'Athina posa sa cara d'enfadada i tots la miram.

I jo els pregunto i la boca? I n'Albert diu que està oberta i tots obrim sa boca, però com està molt enfadada o poc? Jo els demano. En Saymond contesta "mooolt".

En acabar d'observar la fotografia, els dic als infants que posem la cara d'enfadats. Conseqüentment els dic: "Jo m'enfad quan no m'escolten". Pas a demanar als infants quan estan enfadats:

Na July no contesta i li dic que s'ho pensi un poc.

En Lluc diu que s'enfada quan no li compren cap joguina. I què fas? Jo li contest.

Lluc: Ho demano per favor.

En Saymond s'enfada quan no li compren cap joguina.

En Carlo s'enfada quan li diuen que no pot fer alguna cosa.

N'Unai s'enfada quan el seu germà li pega. I què fas? Unai: "li dic a la meva mamá".

N'Albert s'enfada quan no li compren cromos.

Na Valentina s'enfada quan el seu ca li rapinya. I què fas? Valentina: "El trec defora de ca meva perquè és petita". Et vares enfadar molt de temps? Valentina: "No, perquè és petita".

N'Athina està enfadada quan la seva mama no li compra coses.

Na Cora s' enfada quan la seva mama li pega. I quan et pega? Cora: “quan me porto malament”. I tu què fas? Cora: “m' enfad i ella em tanca la tele”.

Na Binta s' enfada amb na Cora perquè li fa mal. Na Cora li contesta i li diu que ella també li pega.

En David s' enfada quan li diuen “tonto del culo”. Li deman i tu què fas? David: “pegar”. Jo li respon, però no hem de pegar, si no hem de dir que no ens agrada.

Acabam de parlar de l' enfado i deman a nen David que triï un sobre on extrec una fotografia d' un infant trist. Deman als infants quin sentiment és i miram la cara per fixar-nos en l' expressió. Els infants diuen que està trist i que la boca està cap abaix.

Posem la cara de trist, don l' exemple de quan estic trista i a continuació començ a preguntar als infants.

En David està trist quan em criden.

Na Binta no sap quan està trista.

Na Cora està trista quan la mama l' aixeca del llit.

N' Athina està trista quan la seva germana li agafa una joguina.

Na Valentina està trista quan el seu ca li agafa les seves pilotes, però jo li deman que estàs trista o enfadada? I ella contesta enfadada. Per tant li torn a demanar quan estàs trista? I diu quan la seva mama li tira les joguines.

N' Albert està trist quan l' aixequen molt prest.

N' Unai no sap quan està trist.

En Carlo està trist quan li tiren les joguines.

En Saymond està trist quan tiren les pilotes al carrer.

En Lluc està trist quan el lleven les cartes.

Na Juli no pensa la resposta.

Mostr el darrer sobre i els pregunt quina emoció falta? I na Valentina contesta “sonreir”, “quan estem contents”. Mostr la fotografia que és la mateixa dona del sentiment d' enfad. Per tant els deman quina diferència hi ha? Els infants contesten que una està contenta i l' altra enfadada.

Els pos les dues imatges juntes, n'Albert diu que una té sa cara tancada i l'altra oberta (perquè la cara enfadada està amb la boca oberta). I els ulls com estan? Els deman, en Saymond contesta contents i ses celles? En David contesta com “un arcoiris”

Posam la cara de contents i passem a dir quan estan contents:

En Lluc està content quan fa l'aniversari.

En Saymond està content quan el compren una joguina.

N'Unai està content quan el deixen el mòbil.

N'Albert està content quan el compren cromos.

En Carlo està content quan li compren coses.

N'Athina està contenta quan li compren moltes coses.

En David està content quan en Carlo és el seu amic.

Na Valentina està contenta quan la seva mama li compra joguines.

22-4-2016. 4ºB

Present l'activitat demanant què són les emocions i en Daniel respon: “són quan plores, quan t'imagines que estàs en un camp, en un passadís de reines i un castell”.

Na Tatiana diu “quan estem a sa platja i ens imaginam que estam nedant”

N'Emma diu “quan estem imaginant que estam jugant” o “quan ploram”.

Els mostr els tres sobres i dic a n'Àngel que trii un sobre. Surt l'emoció d'alegria.

Què estan contestes o tristes? Li deman a n'Emma i diu contenta. Com ho saps?, però no contesta. En Hamza diu perquè no està avorrit. Deman que tenen d'especial? I na Tatiana diu sa boca que està molt oberta.

A continuació, els dic que posem la cara de contents i els pos l'exemple de quan joestic contenta. Els infants contesten:

Na Tatiana està contenta quan està a sa platja.

En Daniel està content amb els regals de Nadal.

Na Catalina està contenta quan va al parc.

En Pau està content quan va a psicomotricitat i quan arriba el Nadal.

N'Emma està contenta quan “és el meu cumpleaños”

Na Daphne està contenta perquè li queda poc per fer l'aniversari.

En Hamza està content quan va a la piscina.
N'Aaron està content quan va al parc i és el meu aniversari.
Na Celeste està contenta quan va a la piscina.
En Marcos està content quan està a la piscina.
Na Mireia està contenta quan és el seu aniversari i està a la piscina.
N'Àngel està content quan va al parc.
Na Maria Àngels està contenta quan es Nadal.

Canviï de sobre, dic a nen Marcos que triï un sobre i agafa el negre que és l'emoció de tristesa. Quina emoció és? Na Tatiana diu "trista". Què li passa a la cara? Els infants contesten que està trist, i com està la boca? Els infants diuen cap abaix.

A continuació posam la cara de tristesa i pos el meu exemple. Els infants que volen parlar diuen els seus exemples:

En Hamza diu que està trist quan li peguen. I perquè et peguen? El deman i ell contesta és el meu germà.

Na Tatiana està trista quan li piquen els moscards i els vull pegar.

Na Daphne està trista quan el seu hámster li mossega. Què estàs trista o enfadada? Contesta trista.

N'Emma està trista quan el piquen els moscards.

Na Catalina està trista quan no li deixen res.

En Daniel està trist quan el seu germà li pega. Et poses trist o t'enfades? Daniel: també m'enfad.

N'Àngel està trist quan li peguen.

Acabam amb el darrer sobre que és l'enfad. Quina cara creieu que pot haver-hi? I na Celeste contesta enfadada. Com sabem què està enfadada? Els infants contesten per la boca, està molt oberta. I les celles i els ulls? Contesten molts junts.

Posem la cara d'enfad i pos el meu exemple. Els infants que volen parlar diuen els seus exemples:

Na Tatiana s'enfada quan li reganyen.

Na Catalina s'enfada quan el seu ca li rapinya.

En Pau s'enfada quan no juguen al que ell vol.

Na Daphne s' enfadada quan la seva germana li pega, "porque yo la quiero mucho y no quiere jugar conmigo".

N' Emma s' enfada quan el seu germà li pega i a vegades quan no li deixa la joguina.

En Daniel s' enfada quan el seu germà li lleva un "lanzacosas".

En Hamza s' enfada quan el seu germà li lleva la meva joguina favorita.

N' Aaron s' enfada quan tots li lleven les seves joguines.

N' Àngel s' enfada quan li lleven les joguines.

Na Celeste s' enfada quan no li compren llepolies.

En Marcos no ho sap, no s' enfada diu.

Na Mireia diu que avui l' ha enfadat n' Emma i na Maria Àngels. Què ha passat Emma?

S' enfada perquè li he ensenyat "el meu brillo". Mireia és per això que està enfadada?

Ella contesta perquè no vol ser les meves amigues, no volen venir a la meva casa.

Na Maria Àngels diu que és per una altra cosa, és perquè na Mireia no va guardar sa plastilina i en Joan (el tutor) s' enfadarà. I què hem de fer per no estar enfadades?

N' Emma diu trobar una solució. Na Mireia diu que vol que siguin les seves amigues i na Maria Àngels i n' Emma li contesten que sí que ho són.

9.3 ANNEX 3

Registre de “Paraules dolces”:

20-4-2016. 4ºA

Recordam normes.

-Maria (tutora) demana qui és en Carl...

Iago: El pare.

-Demana a nen Manuel que és na Lola.

Manuel: “Un ratón”.

-I tu, Pau?

Pau: Un castor.

Iago què creus que és?

Iago: Un esquirol.

-I tu, Júlia?

Júlia: Un esquimal (Confon amb esquirol).

-I tu, Andrea?

Andrea: Un hámster.

-Veiem en el llibre.

Lázaro: És un ratolí perquè té una cua molt llarga.

-No estan d’acord els altres.

Lluna: Els ratolins tenen una cua molt curta. Això és un hámster.

-Qui sap contar un poc la historia?

Aiman: S’ha despert.

-Amb què?

Aiman: Amb moltes paraules.

-Com són?

Aiman: Dolces.

-Com se despert?

Lluna: Amb ganes de dir-les.

-Què passa quan no les pot dir?

Iago: Que no li pot dir al seu papa ni mama.

-(Mostra dibuix Maria) Aquí Joan què passa?

Joan: Que està al bus i no pot dir les paraules.

-Al seu amic li pot dir, Rubén?

Rubén: “No perquè va molt ràpid”.

-Al autobús, Camila?

Camila: Tampoc.

-Com creïes que està?

Iago: perquè està enfadat.

-Com ho sentiu quan no os escolten?

Lluna: Enfadada i trista.

Juan Diego: Jo també.

Rubén: Jo també m'enfad perquè ells van a jugar a futbol i no m'escolten.

-És lo mateix enfadat i trist? Nacho?

Nacho: No.

-Ho saps explicar?

Nacho: No.

Lázaro; Quan estàs trist plores.

-Què fas quan estàs enfadat?

Lázaro: Nada.

-Això no és vera. Poses una cara de content o enfadat.

Lázaro: Enfadat.

Aiman trobes que quan estàs enfadat plores?

Aiman: No. Jo no estic ni enfadat ni trist.

-No hi ha res que et faci enfadar?(Aiman no parla)

-Qui sap dir una cosa que li faci enfadar?

Pau: Si és un animal, jo m'enfadaré! Quan jug a futbol i em peguen un “xutazo” a sa cara.

-A nen Lluís? Hi ha coses que et fan enfadar? (No contesta). Pensat'ho.

Camila: Que no m'escoltin.

Andrea: Que em rompi les meves coses la meva germana.

Júlia: El meu canet quan m'agafa una jugueta i no me la deixa.

Nacho: Quan me rompen els playmobil.

-I què fas quan estàs enfadat?

Nacho: Me compr un altre.

-I tu tens doblers?

Nacho: Si.

Rubén: Quan em peguen un “pelotazo”.

Lázaro: Quan no em deixen jugar al que vull.

Lluís: Que no m’escoltin.

-Una cosa que os posi trist?

Lluna: Que en Iago no sigui el meu amic.

Toni: Que em peguin.

Iago: Que et facin sang.

Joan: Que em tanquin el llum.

-I què passa?

Joan: Que no veig.

-Què et fa estar trist o te fa por?

Joan: Me fa posar trist.

Iago: Que peguin un “pelotazo” a la meva mare.

Lluna: Tampoc m’agrada que s’enriuin de jo.

-Què te fa estar trist o enfadada?

Lluna: Enfadada. No m’agrada, quan m’enfad pos els braços així (Els posa creuats).

Pau: Jo no he dit res. Quan peguen a la meva mama, m’enfad i em pos trist.

Lázaro: Quan el meu abuelo me pega me pos trist.

Pol: Quan m’agafen els “playmobil”.

Júlia: Estic trista quan no puc sortir.

-Això és por o tristesa?

Júlia: Por.

-S’acaba de contar el conte.

-A vosaltres com us sentiu quan us diuen paraules dolces? Ares?

Ares: Bé.

Iago: Maria hem de dir les nostres paraules.

-Pensareu sa paraula i a qui li voleu dir? Relaxau-vos.

Lázaro: “T’estim corazón”.

-Què vols dir-la o que te la diguin?

Dir-la a nen Pol (Li diu).

-T’agrada Pol?

Pol: Sí.

Iago: Àngel.

-La vols dir o que te la diguin?

Iago: Dir-la a n'Andrea.

Joan: Bombó. La vols dir o que te la diguin?

Joan: Li vull dir a na Júlia.

Rubén: "Corazón". La vols dir o que te la diguin?

Rubén: A n'Aiman

Júlia: "Cariñin". La vols dir o que te la diguin?

Júlia: A na Sara.

Camila: T'estim amb coret. La vols dir o que te la diguin?

Camila: A n'Ares.

Ares: "Tinc corazón". La vols dir o que te la diguin?

Ares: A na Sara.

Rahim: Li vull dir a nen Nacho.

-Quina Paraula li vols dir?

Rahim: "Bombon".

-I t'ha agradat, Nacho?

Nacho: No. No era una paraula dolça.

-I perquè?

Nacho: No.

Andrea: "Te quiero con todo mi corazón". La vols dir o que te la diguin?

Andrea: A nen Rubén.

Sara: Coret. La vols dir o que te la diguin? A n'Ares.

Juan Diego, no tens una?

Juan Diego: No.

-No vols pensar?

Juan Diego: No.

Toni: "Cara de serrin".

-Os pareix què és una paraula dolça?

Tots: No.

-Alçau la mà. Andrea?

Andrea: No perquè me fa gràcia.

-Vols dir una paraula divertida, Toni? Si a n'Ariadna (que està enfadada)

-Creis que està enfadada o trista?

Tots: enfadada.

-I tu Pol?

Pol: abraçar.

-Què vols fer una abraçada o dir-la?

Pol: Que me la diguin.

-Qui?

Pol: En Lázaro.

-I en Nacho?

Nacho: No.

-No la vols dir?

Nacho: No.

Maria: “Corazón”. La vols dir o que te la diguin?

Maria: A tu.

Lluna: Princesa. La vols dir o que te la diguin?

Lluna: Que me la diguin.

Lluna: En Iago i n’Ares.

Manuel tens una?

Manuel: No.

-No vols dir?

Manuel: No.

Pau: “Corazón”. La vols dir o que te la diguin?

Pau: A nen Iago. (Li diu). Pau: Gràcies.

Aiman: “Corazón”. La vols dir o que te la diguin?

Aiman: A nen Rahim.

Rahim: Molt bé!

-Tens qualcuna Lluís?

Lluís: Que t’estim.

- La vols dir o que te la diguin?

Lluís: Nacho que me la digui (Fa vergonya a nen Nacho).

-Di a un altre nin.

Lluís: Na Lluna.

Júlia: Vull dir una.

-A qui?

Júlia: A n’Ariadna. Angelet.

9.4 ANNEX 4

Registre del “*Conte “Oso Gruñon”*”:

18-5-2016. 4ªA

Amb l'ajuda de les titelles cont el conte als infants. Una vegada contat pas a demanar als infants les preguntes.

-Com és sentia l'ós? Estava content o enfadat?

Iago: Està enfadat perquè no podia veure.

Maria: Està enfadat perquè és vell.

Pau: Està enfadat perquè no té amics.

-Perquè els amics no volien estar al seu costat?

Andrea: Perquè tenien por.

-Però, no eren amics?

Júlia: Sí, però estaven enfadats.

-Com varen poder solucionar-ho?

Sara: xerrant.

-I varen ser amics un altre pic?

Sara: sí.

-Nosaltres quan estem enfadats com tractem als amics?

Ariadna: no volem ser amics.

-Com podem tornar a ser amics?

Júlia: esperam a què es passi el temps.

-Com podem deixar d'estar enfadats?

Júlia: ens anam i després tornam.

-Creieu que és bona solució?

Pau: sí, perquè així ja no estem enfadats.

-Vosaltres os agrada estar enfadats amb els amics?

Iago: no.

-I tu, Rubén?

Rubén: no.

-Què fem quan estam enfadats?

Lázaro: Pegam.

Nacho: Pegam.

-I en lloc de pegar, no podem fer una altra cosa?

Maria: Sí, podem xerrar.

-Podem dir que no ens ha agradat el que ha fet.

19-5-2016.4ºB

Cont el conte a l'aula amb titelles i passam a parlar sobre ell.

-Com es sentia l'ós? Estava content o enfadat?

David: estava enfadat perquè no tenia amics.

-Perquè no tenia amics?

Emma: perquè estava enfadat.

-Però, que havia passat per a què estigués enfadat?

Emma: tenia gana i no podia veure.

-I els seus amics que volien fer? Volien estar a prop de l'ós?

Tatiana: Si, xerrar amb ell perquè no sabien que passava.

-I es va solucionar el problema?

Daphne: si, perquè l'ós va contar que no podia veure i per això estava enfadat.

I nosaltres quan estem enfadats amb els amics, que fem?

David: pegam, a jo en pega en Saymond.

Cora: A jo na Binta.

Binta: I tu també (li diu a na Cora)

-Creieu que hem de pegar als amics?

Tatiana. No, perquè després no voldran ser els nostres amics.

-Què hem de fer per deixar d'estar enfadats?

Catalina: Parlar amb ell.

Aaron: Dir-li que estic enfadat.

-Podem dir que no ens agrada el que ens fa fet, no?

Emma: si o anar a la mestra.

-I si la mestra està ocupada?

Emma: li diem que no ens agrada.

-Vosaltres us agrada estar enfadats amb els amics?

Athina: No.

David: No, no m'agrada quan me peguen.

-A partir d'ara, hem de pensar a dir que no ens agrada i així no pegar als amics, perquè pensau que si ens enfadam després els amics no voldran jugar amb nosaltres.

9.5 ANNEX 5

Registre del “*Peix Irisat*”:

16-5-2016. 4ªA

Introduesc el conte del Peix Irisat als alumnes i en segon lloc deman preguntes sobre el conte:

-Com és sentia el peix irisat al ser el més bonic de l'oceà?

Iago: molt content.

Desiré: orgullós.

-Perquè ningú volia jugar amb ell? Estava trist o content?

Maria: Ningú volia jugar amb ell perquè no volia compartir. Estava content.

-Maria, creus que estava content? Per què?

Na Maria no respon, però en Iago li diu que estava trist perquè ningú jugava amb ell.

-Qui el va ajudar a cercar una solució?

Sara: L'estrella de mar li diu que vagi a veure un pop.

-I què li diu el pop?

Lluna: el pop li diu que ha de compartir les seves escates, però ell no vol.

-Perquè no vol?

Maria: Perquè són seves.

Pau: Hem de compartir.

-Vosaltres que faríeu si un amic us demana una joguina?

Maria: Jo compartesc les meves coses al pati.

Desiré: A vegades na Lluna no em deixa les coses.

Lluna: Jo les deix, però na Desiré me les romp.

Desiré: No tens raó, me les pots deixar.

-Lluna, a tu t'agrada que na Desiré et deixi les coses, no? Lluna: Sí.

-Hem de saber compartir per poder jugar amb els altres. Tornant al conte, què va fer per a què els altres peixos juguessin amb ell?

Pau: va donar una escata a cada peix.

-I què va passar?

Ares: Tots anaven iguals.

-I estaven contents?

Iago: Si molt, perquè el peix Irisat havia compartit les seves escates.

-I després de donar les escates als seus amics, com és sentia? Estava content o trist?

Lluna: estava content perquè ara tenia amics.

-Vosaltres os agrada compartir?

Nacho: sí!

Maria: sí!

Lluna: Però sempre que tractin bé les coses.

17-5-2016. 4ºB

El mestre conta el conte del Peix Irisat i després jo pas a demanar sobre aquest.

-Com és sentia el peix irisat al ser el més bonic de l'oceà?

Unai: era preciós.

Tatiana: Molt content.

Emma: estava molt orgullós.

-Perquè ningú volia jugar amb ell? Estava trist o content?

David: estava trist perquè els seus amics no volien jugar amb ell.

-I perquè no volien jugar amb ell?

Lluc: Perquè no volia donar les seves escates.

-Qui el va ajudar a cercar una solució, Marcos?

Marcos: No ho sé.

-Ho saps tu, Daniel?

Daniel: El va ajudar el pop. Li va dir que havia de compartir.

-Què havia de compartir?

Valentina: Les seves escates

-Després de donar les escates als seus amics, com és sentia? Estava content o trist?

Tatiana: Content, perquè tenia molts d'amics.

Daniel: Ara estaven molts guapos.

-A vosaltres us agrada compartir?

Emma: sí, per això pos les meves joguines en la capsa de compartir.

David: però hem d'anar alerta a no rompre les joguines.

Lluc: A jo m'agrada compartir els meus "playmobil".

Tatiana: Així estarem contents.

9.6 ANNEX 6

Registre de “Contes del dia a dia”:

1-6-2016. 4ªA

Es posa en pràctica el conte jo vull ser el primer. Present les titelles als infants i pas a contar-li la història.

A continuació, els demano què ha passat. En Iago diu que no es posaven d'acord en posar-se el primer.

Maria: en Miquel era el primer, però en Sergi s'ha colat.

-I que pot fer per solucionar-ho?

Desiré: dir-li que s'ha colat.

Júlia: dir-li a la mestra.

-Però la mestra els dirà que se'n vagin darrere.

Ariadna: pot dir que facin una cançoneta per triar.

Jo esper que els infants s'adonin que una altra resposta és que han de xerrar entre ells, però els infants no arriben a ella. Per això, amb ajuda de la tutora posam en pràctica l'escenificació i treim dos infants perquè facin que estan a sa fila.

Na Desiré torna a dir que s'ha colat i jo els deman què passa si s'altre es cola? Vosaltres que faríeu?

En Lázaro contesta que pegaria. I jo li dic i si ell et pega també que li faràs?

Lázaro: Li tornaré a pegar.

-Però, la mestra us posarà darrere.

-Què podem fer per a què s'altre no es coli?

Pau: pegar. Li dic a nen Pau que no hem de pegar.

Finalment, na Sara diu hem de dir-li a s'altre que no es coli i que no ens agrada.

Encara que ha costat han arribat al que pretenia que era solucionar el conflicte mitjançant el diàleg.

9.7 ANNEX 7

Fotografies dels dibuixos de “Aquest cap de setmana he sentit...”:

